Arvid Genetz: Wepsän pohjoiset etujoukot I.
Kieletär 4 (1872): 3-32.

Wepsän pohjoiset etujoukot.

Ne vaillinaiset tutkimukset Wepsän kielestä, jotka tässä astuvat suosiollisen lukijan eteen, ovat saaneet alkunsa muutamista, kielen elantopaikoilla tehdyistä havainnoista, joihin allekirjoittanut sai tilaisuutta, kun hän, Suomen Kirjallisuuden Seuran lähettiläänä Karjalan kielen tutkimista varten, tuli muutamina päivinä matkustamaan Wepsän kansan pohjoisten rajamaiden läpi.

Wepsäläisiä on tätä ennen tuskin tiedetty muualla löytyvän Aunuksen läänissä, kuin kahdessa ryhmässä: eteläispuolella Petroskoin kaupunkia Äänisjärven läntisellä rantiolla, Shoksan, Sholtjärven ynnä muissa seurakunnissa, joiden kieltä on esitelty Ahlqvistin teoksessa *Anteckningar om Nordtschudiskan,* ja Ojattijoen latvoilla Laatokan ja Walkeanjärven välillä, joiden murteesta taas löytyy tietoja Lönnrotin väitöskirjassa *Om det nord-tschudiska språket.* Muualta ei ole kumminkaan painosta ilmautunut minkäänlaisia kielitieteellisiä tietoja. Mutta kun hra D. E. D. Europæuksen, Kirjallisuuden Seuralle antaman, ilmoituksen mukaan Wepsäläisiä, tahi vepsän-sekaisia Karjalaisia piti löytymän myös pohjoisempanakin: Pyhäjärven pitäjässä Aunuksen ja Petroskoin välisen maantien varrella sekä Mundjärvessä (Munajärvessä?) Petroskoilta pohjoisessa päin, pantiin allekirjoittaneen toimeksi käydä näillä paikoilla ja saada selväksi, oliko asian laita niin, vai ei.

Seuraavat lehdet todistanevat, että Wepsän kieltä puhutaan, ei ainoastaan Pyhäjärvessä ja Mundjärvessä, vaan myöskin Wiidanalla (Shuojunjoen varrella, lähellä Petroskoin kaupunkia) ja Sununsuussa (Mundjärvestä ensimmäinen seurakunta pohjaan päin). Tämän lisäksi saimme matkalla tietää, että paitsi vastamainituissa paikoissa on vepsäläinen asutus vielä Kashkanassa ja Metshuoiniemessä (Metsoniemi, Py-

häjärvestä etelässä päin), Priäshässä (Pyhäjärven ja Wiidanan välillä), Järventaguisen kylässä (Petroskoin likitienoossa, Shuojunjoen laskemalahden vasemmalla puolella), ja pohjoisessa: Kendjärven länsikylässä (samannimellisen rautaruukin vieressä), Tiudiessa ja Pälljärven rantakylissä. Yhdellä silmäyksellä karttaan voipi lukija nähdä, että nämä kielipaikat sekä etelässä että pohjoisessa ovat pitkässä kapeassa jonossa; ne ovatkin ikäänkuin ahdingossa kahden erilaisen kieliaineen välissä: toisella puolen on Wenäjän kieli, toisella Liy'in eli Aunuksen sekä Karjalan murteet. Siitä voisi jo ennakolta arvata, että kielen on ollut vaikea pysyä vakavana, vaikutusta näiltä naapureiltansa kärsimättä. Ainakin on asian laita semmoinen, että kieli tuntuu epävakaalta ja sekavalta ja on vaikea saada lujiin kieliopillisiin sääntöihin soveltumaan.

Toisena haittana näille tutkimuksille on ollut se lyhyt aika, yhteensä viisi päivää, jonka allekirjoittanut oli tilaisuudessa paikalla käyttää niihin. Ainoastaan Sununsuussa, jossa tuli sanoa jäähyväiset Wepsäläisille, viivyttiin kauvemman aikaa, koko 2 päivää, ja tehtiin siellä eri tutkimuksia muutamista kieliopin osista. Kaikki muu kieliopillinen aine, paitsi reflexivinen verbi ja persoon. pronn. Pyhäjärvestä, on poimittu kielennäytteistä, jonka tähden se, näiden vähyyteen katsoen, tietysti on vaillinainen.

Joka on vähänkin kielentutkimusta harjoittanut, tietää hyvin, että pitää päiväkausia kuunnella tutkittavaa kieltä, ennenkuin saapi selvän käsitteen sen äänten oikeasta luonnosta, ennenkuin korva taipuu näiden äänten hienompia värivivahduksia oiveltamaan. Hän myöskin antanee anteeksi, että alempana löytyvissä kielennäytteissä, joskus samassa sadussakin, sama sana on usein eri tavalla kirjoitettu. Laveampaan yhtäläistämiseen ei ole rohjettu ryhtyä siitä syystä, että kokemuksesta tiedetään liian hätäisen yhtäläistämispuuhan usein turmelleen muutoin kelvollisia kielikappaleita. Eiväthän epätasaisuudet kuvassa olekaan — jos nimittäin kuvaaja on tarkka ja tunnollinen, niinkuin tässä on koeteltu olla — muuta kuin kuvattavassa esineessä löytyvien epätasaisuuksien kuvia.

Näiden Wepsäläisten nimestä on pari sanaa sanottava. Wepsäläiset itse sanovat kieltänsä Ljuudin eli Liydin kieleksi ja itseänsä Ljuudikoiksi eli Liydikoiksi. Wepsän nimeä he eivät tunnusta, enkä sitä kuullut kertaakaan Aunuksen läänin lounaisessa osassa. Liy'iköt (esim. Säämijärvessä) kutsuvat näitä naapureitansa omalla nimellänsä „Livviköiksi", ja nämä taas edellisiä omalla nimellänsä, arvattavasti sentähden, että eivät tunne mitään perinpohjaista eroitusta toistensa välillä kansallisuuden tahi kielen suhteen. Toinen oli asian laita pohjoisessa, Karjalan rajalla. Sununsuussa olimme turhaan kuulustelleet Wepsän nimeä, kun tavattiin jostakusta karjalaiskylästä tullut poika, joka käytti tätä nimeä Sununsuun kansasta ja kielestä; ja sittemmin saimme sen usein kuulleeksi Karjalaisten suusta, jotka myöskin antoivat hyvin tarkkoja tietoja Wepsän kielen pohjoisrajasta. — Wenäläiset taas eivät tunne muita „tshuudeja", kuin yllämainitut Ojatti- ja Äänisvepsäläiset. Jossakussa monografiassa Aunuksen läänin asukkaista luin Petroskoilla, että tässä läänissä puhuttava Karjalan kieli (**корельскій языкъ**) jakautuu kihlakuntien (ujesdojen) mukaan kolmeen murteesen: Aunuksen, joka tarkoittaa Liy'in melkein puhdasta jäämiläistä murretta, Petroskoin, jota puheena olevat Wepsäläiset muka puhuvat, ja Poventsan, joka todella onkin Karjalainen murre. Tämä suuri erheys lienee luettava syyksi siihen, että nämä Wepsäläiset tähän asti ovat olleet melkein tietymättömissä ja että oli aihetta luulla ison osan muinoin suurta Wepsän sukua lähteneen muinaisten jättiläisten tavalla näkymättömiin, maan poveen. Totta lienee kyllä, että joku osa heitä on elävältä mennyt näkymättömiin, ei maan alle, vaan — venäläisyyteen. Siihen päätökseen johtaa meidät kaksi seikkaa: nykyisten Wepsäläisten vahva venäläisyys, joka oire näkyy ennustavan kuolemaa ja parempaan maailmaan muuttoa, sekä toiseksi sen suuren, Ääniseen pistävän, niemen (ven. **Заонежье**) venäläinen murre, joka näyttää muutamia suomalaisia omituisuuksia, esim. sen, että korko useimmiten lankeaa ensimmäiselle tavuulle.

Tässä kirjoituksessa on käytetty Wepsän nimeä syystä että se on ainakin parempi kuin Wenäläisten antama nimi-

tys Tshuudi, ja kukaties Suomalaisten käyttää luontevampi, kuin liydi, ljuudi, vaikk'ei tätä tarvinnekaan johtaa venäläisestä sanasta люди kansa, rahvas.

Eri murteista tällä alalla ei voi oikeastaan tulla puhetta, vaikka kyllä Mundjärven ja Sununsuun kieli monessa kohden esim. ääniopissa, pronomineissa, reflexivisessä verbissä y. m. eroitakse Pyhäjärven kielestä, joka taas, ollen Liy'in kielen rajalla, tarjoaa monta huvittavaa yhdistintä tämän ja Wepsän välillä; Wiidanan kieli on ylimalkaan luettava yhteen Pyhäjärven kielen kanssa, vaikka se joskus, esim. pronomineissa paremmin kuin tämä tuopi vepsäläiset omituisuudet ilmi ja lähenee pohjoista ryhmää.

Sanakirjaa tahi sentapaista ei tietysti voi tämmöisessä teoksuessa odottaakaan, enkä ole kielennäytteistäkään poiminut outoja sanoja eri luetteloon, katsoen mukavammaksi kielennäytteet suorastaan kääntää. — Mitä muuten kielennäytteihin tulee, niin ne ovat enimmäkseen alkuperäisiä; ainoastaan Pyhäjärven N:o 1, Mundjärven N:o 1, Sununsuun N:o 3 ja 4 ovat käännöksiä: edelliset kaksi samannimisistä, Lönnrotin väitöksessä löytyvistä, ja molemmat jälkimäiset Ahlqvistin teokseen pannuista palukoista.

Oudompia, tässä käytetyitä kirjaimia ovat *z*, *ž*, *š*, *ń*, jotka vastaavat venäläisiin з, ж, ш, х; *ṅ* merkitsee sitä samaa ääntä, joka kuuluu esim. *k*:n edessä Suomen sanassa henki ja kaksinkertaisena sanassa hengissä; *ü*:tä on käytetty *y*:n asemesta.

A. G.

Tästä lähdemme nyt ensiksi muutamia äänilakia esittämään.

Korko, joka, niinkuin muissakin suomensukuisissa kielissä, tavallisesti lankeaa 1:selle, 3:nnelle, 5:nnelle tavuulle, näkyy tässäkin alkuperäisellä kannalla olevassa kielessä alkaneen vaikuttaa vastamainittujen, korollisten, tavuiden pituuteen. Sillä muuten, kuin koron vaikuttamiksi, on vaikea selittää semmoisia poikkeavia muotoja, kuin nenne (tavallisesti nened) nuo, nettšidä (Liy'iksi netšidä = ne-sidä) tuota, vuoinnud voinut; kävelemmah (vrt. kurudele-

mah), lämmidämmäh lämpiämään, valdivoitta valtioita, hallita, nuužavunnuh köyhistynyt, tabatanneh tavattaneen, suabutettaiž (jossa, alempana löytyvän säännön mukaan, kaksinkertaisen *t*:n pitäisi konditionalin *i*:n edessä tulla yksinkertaiseksi, niinkuin *korottomassa* tavuussa tapahtuu esim. sanassa salbataiž).

Vokaalit. Kovavokaalisuudesta, joka on yksi Wepsän ja ylimalkaan jäämiläisten kielten tunnusmerkkejä, huomataan näissä murteissa esimerkkiä jo ensimmäisessäkin tavuussa. Pitkää *ä*:tä esim. ei ainoastaan vastaa *iä*, vaan myöskin usein *ia:* piaš pääsi, iareh ääreen, pois; ja etenkin kun sanan alkukonsonantti on semmoinen, joka sietää vienostumista (ks. sivv. 13, 14), näkyy pehmeys eli vienous mielellään muuttavan seuraavasta vokaalista tähän, niinkuin sanoissa ťauš täysi, ľoužin, ťal tällä. Seuraavissa tavuissa tämä kovavokaalisuus ilmautuu vokaalien soinnuttomuutena, jossa suhteen nämä eri murrevivahdukset eroavat toisistaan. Pyhäjärvessä on melkein täydellinen vokaalisointu; ainoastaan kovan *l*:n (ks. siv. 11) edessä astuu välistä kova vokaali pehmeän sijaan, esim. külľal, olgupial; Wiidanalla se on välistä täydellinen, välistä olematon, eikä, kumminkaan tähän otetusta kielennäytteestä päättäen, näy seuraavan mitään sääntöä. Mundjärven murteella on sitä vastoin vakava sääntö: jokainen *e*:n ja *i*:n perässä oleva vokaali on kova, vaikkapa *e*:n ja *i*:n edessä olisi pehmeäkin; esim. mina (= Lönnrotin minä), šiga siellä (alkujaan si'ällä, vartalosta sikä), hiihtamah hiihtämään, ďälgimai viimein; ela elä, älä, kebďedat kepeät, metšanižandal, heittazennu heittäytynyt, endižellai entisellään, kävelta kävellä. Paitsi sitä kuuluu (samoin Wiidanalla ja Sununsuussakin) yksikön 3:nnen persoonan vokaaliksi muuttunut *v* useimmiten pehmeänkin vokaalin perästä *u*:lta: küzüu, ďiättäu, lähtöu, niinkuin myös illativin ja Passivin *h*:n asemesta seisoo *u*, esim. küläu kylään, pestäu pestään. — Sununsuun murteessa näkyy kyllä enimmiten soinnuttomuutta näiden samojen sääntöjen mukaan, mutta myöskin usein laveampaa sointua, joka seikka viittaapi Karjalan kielen läheisyyteen, esim. šüötettü, žiäľivöittšid säälit, päivňikän päiväläisen.

Loppu-*a*, -*ä* katoovat kaikista monitavuisista ja niistä kaksitavuisista sanoista, joiden ensimmäinen tavuu on pitkä, taikka voivat Pyhäjärvessä ja Wiidanalla muuttua *e*:ksi; esim. papaď (gen. -ďan) papin rouva, päivṅikk, ruag raaka, tobď iso, üön (essivi) yönä, äij paljo; (Wiidanalla ja Pyhäjärvessä) durakke, buaťuške isä, kirkkoherra, hoṅge; sitä vastoin sada, nettšidä, magata (loppuhengähdyksen tähden). — *E, o, u, ü* taas mielellään pysyvät sanan lopussa paitsi seuraavan sanan alkuvokaalin edessä: vähäine, pakaine, ruado (Lönnrot raat) ďuotettu, šüötettü, mutta: miituin' end' oľid millainen ennen olit, šüötett' oliš, omal' akale. *I* melkein aina katoaa Sununsuussa ja Mundjärvessä: nuṙm, papp, kadoťť, kuoľijakš, mutta myös: oľi, paṅi, Aṅṅi.

E:n muuttumisesta *o*:ksi, *ö*:ksi *) on esimerkkinä johdannaiset hiilou (juuri: hiile) kuuma, vägöü väkevä, yksik. 3 pers. koncessivia sekä V luokan verbien praesensia (ks. Verbiä) ynnä muoto *(eu) lo* (= Ojatti- ja Äänisvepsän *le)* (ei) ole.

Shwa'n tapaisen vokaalin olen huomannut sanassa šülüt (partit.) syltä.

Diftongeissa *ua, iä, uo, üö, ie* tapaamme hyvin tuntuvan eroituksen niistä Wepsän murteista, jotka ennestään ovat meille tutut **). Todennäköisempi, kuin että nämä diftongit, Lönnrotin arvelun mukaan, olisivat Wepsän kielen eteläisissä murteissa muuttuneet vastaaviksi pitkiksi vokaaleiksi, jotka sitten taas usein lyhenisivät, lienee kaiketi, että päinvastoin alkuperäiset lyhyet vokaalit ovat Suomenmaan ja muissa enemmän edistyneissä murteissa (ehkä koron vaikutuksesta) pitentyneet ja diftongeiksi muuttuneet. Esim. puaľikuoil, ruaduoi, ruag, piäzi, iäres, kuoltťih, suo, lüöškäťťih, süömiṅe, vie vielä, piend, siemettüd, joiden vastineiksi otan ennen mainituista Lönnrotin ja Ahlqvistin teoksista muodot: palikoil, maha, maas, jäda, jäändos,

*) Vrt. *Om det nord-tschudiska språket* siv. 31, d), e).

**) Ks. *Om det nord-tschudiska språket* siv. 31, f) sekä *Anteckningar i Nordtschudiskan*, kielennäytteissä.

pä, kolen, joomha, söda, söömne, ṕenen, ṕent, völ. Ainoastaan liitinsanukka lo luo, luoksi, sekä verbi kundelen poikkeavat lyhyellä vokaalillansa yleisestä säännöstä.

Wiidanalla on diftongi *uo* Suomen pitkän *a*:n ja *ie* pitkän *ä*:n sijaisena, ikäänkuin Aunuksen kaupungin ympäristössä: muoilmas, kierid käärit, piel päällä. Yksityisiä semmoisia muunnoksia tapaamme muuallakin: Sununsuun ja Tiudien muodossa puoksu tiheä, usea (= Liy'in puaksu, Suomen paksu) Sununsuun vuossad vaassat (ven. квасъ) ja Tiudien pruožńikk (ven. праздникъ).

I:hin päättyvien diftongien sekä pitkän *i*:n luonteesta näissä vepsäläisissä murteissa en ole oikein varma; perustetta löytyy nimittäin siihen luuloon, että loppuääni näissä kohden olisi *j*:nä (konsonanttina) eikä *i*:nä käsitettävä ja edellisellä kirjaimella merkittäväkin. Sillä muuten täytyy meidän tehdä se sääntö, että *vokaali i* johtopäätteissä -ine, -oi ja -aidan, nominien monikossa ja verbien impf:ssä sekä konditionalissa sulkee tavuun ja saapi konsonantin pehmennyksen aikaan (ks. pehmennystä siv. 14). Toiseksi syntyy se sääntö, että, kun vokaalinheitto tapahtuu niiden nominien nom:ssa, joiden sidetavuu on -ja, *j* muuttuu *i*:ksi ja siittää edellisen vokaalin kanssa äänikaksoset. Kolmanneksi, koska tämä *i* useimmiten vaatii edellistä vokaalia *(a, ä, e, o, ö)* diftongiksi pitentymään, syntyy tällä tavoin *triftongi*, joka kirjassa näyttää hyvin rumalle ja raskaalle ja kukaties ajaa lukijan pakoon, saattaen hänet siihen luuloon, että minä olen tahtonut panna hänet kivikkomaata kyntämään. Mutta koska taas *j*:hin kerran miellyttyämme saisimme semmoisia ehkä yhtä vastenmielisiä muotoja, kuin: ńiilüöjd, lopijn, puaľikuojl, koska siinä, missä suurimmasta syystä *j* olisi pysytettävä, nimittäin nomineissa sidetavuulla -ja, konsonantin pehmennystä ei ole, esim. ettšii etsijä, kattai peittäjä (vrt. etšii etsi, katuoi kattoi, peitti), ja kosk' ei ääntäminenkään vaadi mitään poikkeamista yleisestä kirjoitustavasta, niin jätän semmoisen innovationin, jommoinen on puheena ollut, tulevien, Wepsän kielen tarkemmin tutkineiden hyväksyttäväksi tahi hyljättäväksi.

Ne kolme sääntöä, jotka ylempänä ehdotettiin, jääköot siis pysymään ja kahden jälkimäisen vahvikkeena olkoot seuraavat esimerkit: 1) ištui, eläi, gen. -jan, -jän; 2) suai (sai) asti, -piäi -päin, veriäil, veräjillä, viei vei, anduoi, pualikuoil, ńügüöi (= Liy'in nügöin) nykyään, nyt, mieletüöi.

Vokaalinheittoa vartalon keskestä, joka on jäämiläisten murretten etevimpiä omituisuuksia, emme näissä murteissa tapaa nimeksikään, eikä sidevokaalikaan juuri useammin kuin Suomen kielessä katoa muuten kuin *a, e* verbeissä, *t*:n tai *d*:n perästä. Esim. lambahan, paimeńele (Ahlqvist lambhan, paimnele), lähtegen (Ahlqvist ja Lönnrot lähtken) kallehen, humbared, kainalod, korgedad, küüńäled (yksikön nom. küüńäl; joihin vrt. galhen, humbren, kainlon, kortan, kyyndlen *); keridä, käskedä, abidahińe, jälgimäi, ittšedäh (Lönnrot keŕtä, käskta tai kästta, abedahne, jälgmäigi, itstäse).

Huomatkaamme kuitenkin tavaton sidevokaalin heitto Wiidanan muodoissa: katštah, santah, ajtah, Sununsuun muodossa ajelmaa ymä pronomineissa esim. mindai, mille (= min(u)le).

Konsonantit. Pehmeät *b, d, g, z* (ja *ž*) seisovat Suomen kovien *p*:n, *t*:n, *k*:n, *s*:n asemesta: 1) vokaalien välissä, 2) likvidan ja vokaalin välissä, 3) likvidan, *j*:n ja *v*:n edessä, nimittäin missä nämä kovat konsonantit ovat alkuperäiset eivätkä ole taivuttaissa heikenneitä kaksinkertaisia. Tästä oikein jäämiläisestä omituisuudesta ei sovi tässä vetää esiin tarkempia sääntöjä joka eri konsonantin suhteen; paitsi sitä ne ovat jo tarkemmin määrätyt kirjoituksessani Suojärven murteesta **), joka siinä kohden, yhtä paljon kuin Liy'in ja eteläisen Wenäjän-Karjalan murteet, on aivan yhtäpitävä Wepsän kielen kanssa. Esimerkkejä voipi lukija etsimättä löytää kielennäytteistä. Kummallista on, että Lönnrotin toimittamissa kielennäytteissä löytyy muutamia poikkeuksia näistä säännöistä, niinkuin mitä, kotihe.

---

*) Ks. *Om det nord-tschudiska språket,* siv. 33, 1).

**) Suomi, Toinen jakso, 8:s osa.

J paksunee usein *d'*:ksi (ks. vienostusta alempana) sanojen sekä alussa että sisässä. Tässäkään kohden en ole noudattanut konsekvensia, vaan kernaammin tahtonut esittää lukijalle kielen semmoisena kuin se on, kirjoittaen välistä *j*, välistä *d'*, miten korvaani on milloinkin kuulunut.

L on usein, etenkin kovavokaalisissa sanoissa sekä ylimalkaan sanojen lopussa hyvin kova ääni, melkein kuin Wenäjän kielessä.

M seisoo sanan lopussa välistä *n*:n sijassa, tahi lienee oikeampi sanoa, että se voipi olla *n*:ksi muuttumatta, esim. rubedam = rubedan, kudaim = kudain (genit. -aman).

N on ylipäänsä hyvin heikko sanojen ja tavuiden lopussa; sen näemme esim. *n*:n yhtäläistymisestä *l*:n kanssa: hänel-lo (= hänen l[u]o), sekä sen häviämisestä: ende ennen, häi, kui, kudai (= häin, kuin, kudain), d'älgimai viimein (= Liy'in jälgimäin), d'uoste juosten. Samaa näyttävät myöskin Wiron ja Wepsän *n*:ttömät genitivit. Että taas *n*:n sijaan välistä tulee edellisen vokaalin pitennys, joka on tavallinen ilmiö Watjankin kielessä, selkeää paraiten sillä tavoin, että otamme nenä-äänen avuksi. Tämä ääni — sama kuin Franskan kielessä — joka on Suojärvellä ja koko Wenäjän-Karjalassa aivan tavallinen sanojen lopussa sekä *s*:n, *z*:n ja *ž*:n edessä sanojen keskessä, ja jonka Wepsänkin alalla, ainakin Sununsuussa, olen kuullut, on varsinaisempi konsonantti, kuin muut likvidat: sitä ei voi ääntää ilman vokaalitta, jonka tähden edellinen ääntiö tulee, nenän läpi laskettuna, kuulumaan yhtä kauvan kuin nasaalikin, siis välttämättömästi tulee pitkäksi. Sitten ei ole tarvis muuta olettaa, kuin että vokaali kaiken aikaa äännetään suorastaan suun kautta, s. o. että nenä-ääni häviää — niinkuin vastamainituissa murteissa usein onkin vaikea oivaltaa tuota heikkoa nasaalia — niin meillä on valmiina Watjan muodot üheksää yhdeksän, kahee tuhattõmaa virssaa kahden tuhannen virstan, Wiron kaaś, lääś kansi, länsi, Hämeen paree, Suomen kirjakielen enää (= pareń, enäń, parem(pi), enäm(pi), vrt. superlat., jonka *n* myöskin vastaa vartalon johtopäätteesen -mpa) ja Wepsän lähtegee lähteen, avannon y. m. Se ei saa meitä kummastuttaa, että

kieli sitten luontonsa mukaan menettelee näiden jo puhtaiden vokaalien kanssa, muuttaen ne usein diftongeiksi: huomei (= huomeń) huomenna, eizmäigi (= eńzmäigi) ensin, myös lähtegei (genit.).

Š:n ja sen pehmeän vastineen *ž*:n käytännössä näiden pitäjien kieli jakautuu kahteen lahkoon. Pyhäjärvessä ja Wiidanalla näitä konsonanttia nimittäin viljellään Suomen *s*:n asemesta ainoastaan: 1) *i*:n jäljestä, esim. ištuu, rugišt ruista, pagišťih puhuivat, vähäižen, otaiž, 2) *š*:ta -ine päätteisissä johtosanoissa myös siinäkin, missä *i* katoaa, vrt. -ine, iže päätteestä, siv. 16, esim. pakašt, tošt, tošš toissa, toisena, ildaštetťii illaistivat (juuri: ildaine).

Huom. Pyhäjärvessä, mutta ei Wiidanalla, on paitsi sitä *ž* VI:nnen luokan verbien impf:ssä myös muunkin konsonantin kuin *i*:n perästä: külmäži, salbažiheze salpasihe; mutta Wiidanålla: rubezi, magazi.

Mundjärvessä ja Sununsuussa *š* (*ž*) seisoo paitsi yllämainituissa kahdessa tapauksessa 1) *i*:n edessä. Kun *i* olisi loppuäänenä, katoaa se melkein aina, mutta jättää kuitenkin *š*:n (*ž*:n) perillisekseen näyttämään, mitä se on maailmassa vaikuttanut. Esim. šida sitä, šina sinä, piťužin pitkin, piäžin (mutta præsens piäzen), karžinas, koššimah (ven. **косить**) niittämään; mież, ťauš täysi, tüönž työnsi, lähetti, nouš. — Wielä toisen konsonantin, nimittäin *t*:n, läpikin voipi *i* vaikuttaa *s*:hän; tässä pitäisi *t* tietysti, niinkuin Pyhäjärvessä, olla vieno, ks. vienostuksesta siv. 13, mutta vienostus paksunee *š*:n perässä *š*:ksi, jolla tavoin syntyy se konsonanttiryhmä, jonka Wenäläiset toimittavat kirjaimella **щ**; esim. piästän, impf. Pyhäjärvessä piäsťin, Mundjärvessä ja Sununsuussa piäštšin, 3 pers. piäštš; samate oštšin (præs. ostan), vargaštš varasti, noštšii noustiin, nousivat. 2) usein *e*:n ja pehmeiden vokaalien edessä: šeguoitettu, šen, šüöťť, küžüi, šiändykšis. 3) *k*:n edessä, esim. vaškińe, käšköu, ťipušk tipukka, kananen.

Lainasanoissa antaa Wepsäläinen näiden lakiensa levätä ja kumartaa ulkolaiselle sivistyttäjällensä, sanoen: rist(e) risti (ven. **крестъ**), nuužavunnuh (Wenäjän sanasta **нужда** tarve, hätä), oružan pyssyn (ven. **оружіе** ase). Poikkeuk-

sen tekee myöskin inessivin pääte, joka aina, *i*:nkin perässä, on *s*, kenties sentähden, että se on Wepsänkin kielessä alkujaan kaksinkertainen, niinkuin kuuluu yksitavuisissa sanoissa, esim. kuss olen, ja selvästi näkyy siitä, ett'ei se, niinkuin muuten loppu-*s*, pyrji *z*:ksi muuttumaan.

Kirjakielen *ts*, Savon *ht*, Wiipurin *ss*, Hämeen *tt* on täällä saanut vastineeksi konsonanttiryhmän *ttš*, esim. ettšiü etsii. Se jakautuu kahdelle tavuulle, joista ensimmäinen päättyy *t*:hen ja toinen alkaa sillä konsonanttidiftongilla, jota Wenäjän kielessä merkitään kirjaimella ч ja jonka eri äänet ovat *t*, *š*. — Shushken kylässä Sununsuun seurakuntaa kuulin taas *š*:n sijassa puhtaan, melkein vienon *s*:n.

Kerakeyhteys *dž* tavataan sanoissa mädžižen ja kudžu penikka, ynnä muissa.

Sille muutamien konsonanttien muunnokselle, jota nykyisissä ruotsinkielisissä kirjoituksissa tavallisesti kutsutaan vieraalla nimellä „mouillering", jonka alaisia kerakkeita Lönnrot *) kutsuu „veka (liqvidae)" eroitukseksi niiden siitä vapaista muodoista „hårda (solidae)", ja jota seikkaa Ahlqvist **) selittää sillä tavoin, että nämä kerakkeet ovat „uppblandade och likasom uppmjukade af ett vidhängt *i*-ljud" — sille ei ole vielä suomalaisessa kirjallisuudessa käytetty mitään omaa, soveljasta nimeä. Nimitystä „pehmennys (pehmeä)" käyttää kansa muutamissa paikoin ja se olisi senkin tähden oikeutettu, että tämä muunnos eräissä paikoin Wenäjän Karjalata kulkee tasan *pehmeiden* vokaalien kanssa, s. o. aina tapahtuu sanoissa, joissa on pehmeät ääntiöt. Mutta koska kielioppi on tämän nimityksen jo takavarikkoon pannut muita vaatimuksia varten, täytyy meidän etsiä toinen nimi. Liqvidae, suom. sulat, ei myöskään ole hyvä nimi näin muodostuneille konsonanteille, koska sen alla olemme tottuneet aivan toista ajattelemaan; sentähden ehdottelen ja käytän tässä nimiä: *vieno, vienostus.*

Wienoille kuuluu *t, d, n* aina *i*:n ja usein *e*:n sekä pehmeiden vokaalien edessä, esim. otet'ih, lähti, tüvi,

*) *Om det nord-tschudiska språket,* siv. 31. g).
**) *De Westfinska Språkens kulturord,* siv. IV.

ťeid, ťerambi; lüödih, senďäh; muaňiťťi, paňi, ňevvuoi, ňälg, ňügüöi. Samate *l*, *r*, *s* (välistä myös *k*, *g*); puaľikat, vieŕi, snäŕeďii, paššibo; kuitenkaan ei ole niin jyrkkä eroitus näiden jälkimäisten kovan ja vienon muodon välillä muuten kuin lopputavuussa, jossa *i* tarvitsee vaan heikon vokaalisen äänen tahi kokonaan voipi vienostuksena kätkeytyä edelliseen kerakkeesen. Myös näkyy *i* vaikuttavan vienostusta toisen konsonantin läpikin niinkuin sanoissa muŕgin, nuŕm, oľgih, ja vienostuttavan seuraavankin kerakkeen, esim. piťk, piťužin pitkin. — Suomen *lj*:tä vastaa aina *ll*, esim. veľľest, paľľ palja, ňeľľ.

Konsonantin pehmennyksestä sanoo Lönnrot *), että varsinaista semmoista ei ole Wepsän kielessä; kuitenkin näemme hänen toimittamissansa kielennäytteissä esimerkkiä, vaikka kyllä harvoja, siitä että kaksinkertainen *t* suljetussa tavuussa tulee yksinkertaiseksi, josta hän ei mainitse mitään, vaan jota kuitenkin suomalainen kielioppi pitää pehmennyksen kanssa yhdenvertaisena: otti, 2 p. otit, jättho jättöön, kilpajuoksuun, jätat, külvettihe saunaan, genit. külvetin, iness. külvetis; useimmiten näkyy vokaalinheitto sekä sanojen lopusta (niinkuin ak akka, jäť jätti) että niiden sisästä estäviin kaksinkertaista keraketta kuuluviin tulemasta siinä, missä sen pitäisi esiin astua, jonka vuoksi konsonantit Wepsän eteläisissä murteissa melkein aina ilmautuvat yksinkertaisina.

Meidän tutkimuksen alaisessa murteessa pehmenee vokaalin perästä *kk* *k*:ksi, *pp* *p*:ksi, *tt* *t*:ksi ja *ttš* *tš*:ksi tavuussa, jonka muu konsonantti kuin päätteen *h*, (aspirationi) tahi *i* monikossa, imperfektissä, konditionalissa sekä johtopäätteissä -ine, -oi, -aidan sulkee, esim. rikkomah, yks. 1 p. præs. rikon, 3 p. impf. rikuoi; akk(e), mon. genit. akuoiden, samate puaľikuoiden, akaine, pakaine (myös part. akašt, pakašt akkaista, pakkaista) kukuoi kukko, lükäiži lykkäsi, lükäidän lykkäjän; loppuu loppuun, lopul (adess.), lopii lopetti (præs. loppiu), tapaiš tappaisi (inf. tappada), sepuoi seppä; bohatt(e) rikas, bohatal

*) *Om det nord-tschudiska språket*, siv. 32, k).

(adess.), magata (= magatta' = magadada) ota, bohatui (pohattui) rikastui, smieťťii ajatteli (præs. smieťťiu), otaiž ottaisi (inf. ottada) salbataiš salvattaisiin, miituine millainen (vrt. toiseen johdannaiseen miittuman ja Liy'in miittuńe); met-tšäh, met-tšaa (illat.), mutta metšäs, me-tšas (iness.), ku-tšui kutsui, rii-tšii purki, metšuoi metso.

Huom. Myöskin allativin -le päätteen edessä syntyy pehmennys, esim. mužikale, pä-tšile, josta selvästi näkyy, että tässä *l* on ollut kaksinkertainen Wepsänkin kielessä. — Sitä vastoin partitivin *d*, joka alkujaan kuuluukin eri tavuusen, ei näy pehmennystä aikaan saavan, jos saanemme päättää yhdestä ainoasta esimerkistä: kaks mužikkad.

Ylimalkaan *kk*:n, *pp*:n, *tt*:n pehmennys ei ole niin täydellinen kuin Suomessa: ne tuntuvat pehmenneinäkin terävämmiltä kuin meillä; kielennäytteissä voipi lukija tavata muutamia aivan pehmenemättömiäkin muotoja, niinkuin durakkan, oppi (imperativi) koettele, ońgiťťin, jiäťťid, kirottah.

Konsonantin perästä nämä konsonantit tavallisesti eivät pehmene: tulkkan, tšurkkan, polttamme, perťťis (Lönnrotilla pertis-päi); kuitenkin myös poltamme, tartui.

Muut konsonantit jäävät pehmenemättä: *t*, *h*:n perästä: ühten, vajehtan; *g*: igäks, jalgad, heńgis (ei heńnis), vargastettu; *b*: leibän, lambast, barbas varvasta; *d*: kädes, hiilduťťi, anda (imperativi), endišt ennistä, entistä, ei sordu. — Poikkeuksena on sana irale (= Lönnr. irdale) ulos, jossa *d* *r*:n perästä on kadonnut.

Nimisana.

Nominien johtopäätteistä huomatkaamme seuraavat:

-de, joka muuttaa juurisanan loppuvokaalin *u*:ksi; jos juurisanan sidetavuussa on pitkä vokaali tahi diftongi, pitentyy tämä sana tavuulla -hu, esim. kuaďie-hu-ded (juuri: kuaďied housut), kuaripuu-hu-ded. Mutta monikossa

astuu Pyhäjärven kielessä *i* päätteen eteen, niinkuin sanoissa piihtüižiks, kivuižil; aivan sama omituisuus, joka Wenäjän-Karjalan pohjoismurteessa, nähtävästi syrjäkoron nojassa, astuu esiin nelitavuisissa tämmöisissä johdannaisissa ja joka siitä murteesta on tullut kirjallisuuteemmekin: Kalevalasta otan vaan seuraavat esimerkit: liistehyisillensä (nom. liistehyt), sekä hyypynyisin, jota on väärin johdettu oletetusta adjektivista hyypynyinen, väärin, sillä semmoista adjektivia ei ole, vaan tämä muoto on aivan murteenmukainen monikon instruktivi nominativista hyypynyt. Tästä voimme jotenkin suurella varmuudella päättää, että puheena olevalla johtopäätteellä on ollut vanhempi muoto (u)-ide. Tämä pääte synnyttää sekä substantiveja että adjektiveja: 1) Substantiva deminutiva, niinkuin neitšud, gen. neittšuden neitsyt (juuri: neiti, neitsi), vardud, gen. varduden (juuri: varte, varsi); 2) Substantiva qvalitatis (omaisuutten nimiä), joiden nominativissa *d* muuttuu *s*:ksi: pidus pituus, hüvüdes hyvyydestä, tervhüdeks terveydeksi. Näitä käytetään myös adjektiveinakin, s. o. attributina tahi predikatina genitivin kanssa, samalla lailla kuin kirjakieli käyttää adjektiveja päätteellä -uinen; esim. min piduz itše on minkä pituinen. 3) Aktivin II Adjektivimuoto, jonka nominativissa *d* voipi pysyä tahi haihtua *h*:ksi (Pyhäjärvessä), tahi kokonaan kadota: vuoinnud, nuužavunnuh, kävünü, kuolnu, gen. kuolnuden (vrt. muutamissa paikoin käytettyä ottana y. m., Wenäjän Karjalan kuatun kaatunut).

-ine, -iže, jonka *i* aina pysyy sekä korollisissa että korottomissa tavuissa, paitsi silloin, kun seuraava *š* sulkee tavuun, jolloin *i* samate kuin *k* johtopäätteestä -kse, katoaa; esim. vähäine, gen. vähäižen, part. vähäšt; toine, gen. toižen, part. tošt, ess. tošš (vrt. veljeksen, veljestä, veljesnä). Joskus on *h*, tahi kokonainen *h*:lla alkava tavuu lykätty juurisanan ja päätteen väliin, esim. abidahine, ńälgähine, mielehine, palʹlahaižeks (runossa). — Tämän (Suomen -inen, -ise) päätteen alkumuodoksi arvelee hra Aminoff *) kielessä vielä tavattavan päätteen -inen,

*) Wäitöksessään: *Etelä-Pohjanmaan kielimurteesta Tutkimus*, siv. 22.

-itse, jota arvelua vastaan meidän kuitenkin tulee muistuttaa, että *i* tuskin voipi olla alkuperäinen, koska sillä on kokonaan konsonanttinen luonne. Sen näimme vast'ikään *i*:n heitosta ja sen näemme selvemmin siitä, että tämä *i* Pohjoisvepsässä sulkee tavuun ja pehmentää edelliset kerakkeet. Eikä se ole yksistänsä Wepsän kielen omituisuus, se on paljon yleisempi: Wirossa syntyy pehmennys -ne päätteen edellä, paitsi silloin, kun vokaalin heitto keskestä tapahtuu, esim. kullane (myös kuldne) kultainen, ja Suomessa samate nelitavuisissa johdannaisissa, joissa 3:nnen tavuun syrjäkorko sallii *i*:n astua kaikkine voimineen esiin, esim. johdannainen (juuri: johdanta), puutunnainen, lähimmäinen (superlativista lähimpä) Martikainen (jossa yksinkertaiseksi pehmennyt *t* todistaa *k*:n olleen alkujaan kaksinkertaisen). Herra Aminoff onkin itse myöhemmin*) näyttänyt toteen, että -inen päätteen *-i*, samate kuin monikon ja konditionalin, (joilla myöskin Wepsässä ja Suomessa on samanlainen luonto kuin ensinmainitullakin, esim, akuoiden, otaižin, Suom. harakoita = harakkoja, muutetaisiin = muutettaisiin) on ainakin yhdessä kieliopin kohdassa, nimittäin V:nnessä substantivimuodossa syntynyt konsonantista: *k*:sta. — Kaikesta, mitä edellisessä on sanottu, näyttää todenmukaiselle: että -ine, -iže päätteen *i* on konsonantin perillinen. Jätämme kuitenkin ratkaisematta, näyttääkö pääte -kse, vai semmoiset muodot kuin Watjan nom. karvadnee ja Wiron gen. karjatse tahi Wepsän mit'te millainen ja Hämeen semmottia (monikon partitivi), tämän päätteen synnyn. Jälkimäiset olisivat sen puolesta paremmat selittäjät, että ne saattaisivat nominativin taivutusvartaloa lähemmäksi.

-i, joka muuttaa edellisen vokaalin *(u)o*:ksi ja pehmentää sen edelliset konsonantit, esim. metšuoi (juuri: mettša), rebuoi (vrt. Wiron rebane).

-ttšu, esim. hebottšu tamma (juuri: hebo hevonen), gurbattšu kyttyräselkäinen (juuri: gurb, -an kyttyrä).

---

*) *Kielettären* 2:ssa vihkossa, siv. 25 ja 26.

-(u)ška, joka synnyttää deminutiveja, esim. ťipušk, -an lintunen, kananen (vrt. Wen. -ушка, vaan myös Suom. -ukka).

-ńikka (= Wen. -никъ ja Suom. -niekka) esim. mettšńikk metsämies, päivńikän päiväläisen.

Adjektivinen -(u)ma, -(o)ma; tätä en tavannut nominativissa, vaan ainoastaan taivutusvartalon johtopäätteenä, esim. piduman pituisen (nominativissa piduz), mugoman, mugomaks (juuresta muga niin, josta myös nominativi muguoine) mokoman, -ksi, semmoisen, -ksi, miittomad millaiset.

Deklinationi on kaikilla nomineilla melkein aivan yhtäläinen, jonka tähden ei olekaan tarvis ruveta sitä luokittain esittämään. — Monikon karakteristikat ovat samat kuin Suomessa: nominativissa *d (t)*, genitivissä *i* ja *d*, tahi ainoastaan *i*, ja muissa sijoissa *i*; -loi päätettä olen ainoastaan Wiidanalla tavannut kahdella sanalla, joilla on sidevokaalina *u* ja *o:* ńižuloid, heboloil. Sijain päätteet ovat:

Partitivin *d (t)*, ainoastaan yksitavuisilla, lyhyillä pronomineilla -da: püüd, rugišt, mon. havaduoid säkkejä, linduid, tädä, sida. Pyhäjärvessä voipi kuitenkin loppuvokaali *(e)* säilyä pitemmissäkin sanoissa, niinkuin: tuohuste kynttilää.

Genitivin *n*, monikossa *d*:n perästä -en: pitkin korvin ke pitkien korvien kanssa, ďeńgoin ke rahojen kanssa, jalguoin, goštšiden vierasten, akuoiden.

Erinäistä elativinpäätettä ei ole, vaan sen sijassa seisoo inessivin pääte *s (ss)*. Sekä alkuperäinen kaksinkertainen *s* että loppuääntiö astuvat kaksitavuisissakin sanoissa esiin, kun suffixi tulee niiden tueksi: itšessäh itsestänsä. Hämmekkiä välttääksensä lisäävät nämäkin murteet*) välistä, elativia toimittaakseen, inessivin päätteesen adverbin piäi (päin), esim. havados-piäi säkistä, külüs-piäi saunasta.

---

*) Vrt. *Om det nord-tschudiska språket*, siv. 51, ja *Anteckningar om Nord-tschudiskan*, siv. 73.

Illativin pääte on *h*, esim. suuh, muah, ďuoksemah, veneheh, tahi yksitavuisilla -he, -ha: üöhe, piähe, luihe, sihe, muaha; mutta yhtä usein katoaa *h* Mundjärvessä ja Sununsuussa, ja sen sijaan tulee edellinen vokaali pitkäksi, niinkuin sanoissa kattšomaa, pilvee, koďii, tahi liittyy vartaloon vokaali: *e*:hen *i* ja muihin tavallisesti *u*: lähtegei, ďälgei; kuoppau, külüu, küläu. Ne VI:nnen luokan sanat taas, joilla on *h* sidekerakkeena, karttavat yksitoikkoisuuden, useimmiten (ainakin Pyhäjärvessä) liittäen päätteen -ze vartaloon, esim. pattšahaze, ründähäze, kauneheze.

Sekä ulkopuolella olemista että ulkopuolelta lähtemistä (adessivi ja ablativi) toimitetaan yhteisellä päätteellä *l*, muutamilla pronomineilla *ll* niinkuin meill, ťeill, šill, ja suffixin edessä -lla: endižellai. Samate on

Allativinkin pääte -lle ainoastaan pääkoron ja suffixin turvissa voinut pysyä täydellisenä, niinkuin sille, alle, hänelleh (Pyhäjärvessä), tuatalleh; muuten siitä on haihtunut toinen *l*: pätšile, lumele.

Essivin pääte -na voipi ainoastaan yksitavuisilla, lyhyillä sanoilla pysyä eheänä, muissa vaan *n* jääpi päätteeksi; esim. tänä üön, hyvän, tervehen (magaži). Sanoissa tošš ja eižmäšš *n* on š:n perässä muuttunut š:ksi.

Translativin pääte on Pyhäjärvessä ja Wiidanalla aina -ks(è), esim. mikse, lopuks, igäks, kazakaks, mutšuoiks, eikä milloinkaan -kš, niinkuin Äänisvepsäläisillä *i*:n perästä: kivikš, sikš; Mundjärvessä ja Sununsuussa taas sen murteen ääntämislakien mukaan (seuraavan *i*:n tähden) -kš(i): mikši, šikši, üökš, kuoliakš.

Abessivin päätteessä on yksinkertainen *t*, esim. šuapkata, mutta suffixin edessä kaksinkertainen: händättäh.

Prolativia, komitativia ja instruktivia käytetään vähin ja melkein ainoastaan adverbeina, niinkuin prolativit tšurattši sivuitse (vartalo: tšura kylki), toittši toiste (suorastaan tekeynyt toine-sanan juuresta tuo?); tähän lienee myöskin luettava kuiťe kuin; komitativi kaikkineh kaikkinensa, kokonaan; instruktivit üksin, (yläh) ďalguoin, ende ennen, ťerambi (terävämmin) sukkelammin, ďuoste juosten.

Wertailumuodoista olen huomannut komparativin päätteellä -mba, nominativissa -mb, jonka edessä *a*, *ä* aina, paitsi sanassa enämb, muuttuu *e*:ksi, myös monitavuisissakin sanoissa: tšomemb, positivista tšoma kaunis, ounahemb, positivista ounas, -ahan vickas, parembat. — T'erambi on supistunut komparativin instruktivi sanaa t'erav. Superlativin, päätteellä -ima (niinkuin Liy'issä), olen tavannut ainoastaan Pyhäjärvestä saadussa runossa: vahńimale, nuorimale, sekä Wiidanalla adverbissa eńimalleh enimmiten.

Lukusanoja olen ylösottanut sekä Pyhäjärvessä että Sununsuussa; varsinaisia ovat Pyhäjärvessä: üks, kaks, kolme, ńell', viiž, kuuz, seittšee tai seittšei, kaheksa, üheksä, kümmene, ükstoštkümmen — sada, tuha; Sununsuussa, näistä eroavaisia: ükš, kakš, kuuž, šeittšeme, ükštošt — kakšküme. Järjestysluvuilla (paitsi 1:nen ja 2:nen) on Pyhäjärvessä nominativin päätteenä -iš, esim. kolmaiš, ńell'äiš, viideiš, Sununsuussa -š: kolmaš, viideš, ükštoštkümmeneš, sadaš, tuhaš, ja Wiidanalla -ž: kolmaž.

Pronominit. Koska persoonalliset pronominit sekä vartalossaan että taivutuksessaan ovat Pyhäjärvessä ja Sununsuussa (Mundjärvessä) eroavaiset, katsomme, selvyyden tähden, parhaaksi esittää ne erikseen taivutuskaavoissa, pahaksuen vaan sitä, ett'emme muistoonpanoistamme voi näitä kaavoja täydellisiksi saada.

Pyhäjärvessä:

	Yksikkö.			Monikko.		
N.	minä	sinä	häin	müö	tüö	hüö
P.	minud	sinud, t. sinudaiš	hänt, händäh, t. -nttäh	meid		
G.	minun	sinun	hänen	meiden		
In.			hänes			
Ad.	minul, t. minullaiń	sinul	hänel, t. hänelläh	meil, t. meill		
All.	minule, t. minulleiń	sinule, t. sinulleiš	hänele, t. hänelleh	meile		

Taipuvat samoin kuin müö.

Sununsuussa ja Mundjärvessä:

	Yksikkö.			Monikko.		
N.	mina	šina	hän	müö	ťüö	hüö
P.	mindai	šindai	händäi	meiden		
G.	minun	šinun	hänen	meid		
In.	minus	šinus	hänes	meis		
Ill.	minun	šinuu	hänee	meihe		
Ad.	millai	šillai	hälläi	meill		
All.	millei	šillei	hällei	meile		
Tr.	minukš	šinukš	hänekš			
Ab.	minuttai	šinuttai	hänettäi			

Taipuvat samoin kuin müö.

Wiidanalla nämä pronominit mina (minä), sina (sinä), häin taipuvat Sununsuun ja Mundjärven taivutustavan mukaan.

Niinkuin ensimmäisestä kaavasta näkyy, liittyy Pyhäjärvessä muutamissa yksikön sijoissa 1:sen persoonan pronominiin omistussuffixi -iń, 2:sen -iš ja 3:nnen -h; toisessa kaavassa näemme kaikilla kolmella pronominilla yhteisen liitteen -i, joka muistuttaa i:tä Suomen reflexivisessä verbissä (ks. Eurénin kielioppia) ja kukaties on jäännös itše sanasta. — Monikon omistussuffixia en saanut kuulleeksi, ja yksikönkin suffixia käytetään harvoin muuten — niinkuin tuatalleh (Pyhäjärvessä) — kuin vastaavien pronominien, reflexivisen pronominin ja muutamien adverbeiksi paatuneiden nomensijain kanssa, esim. järilleh (jäljillensä) takaisin, selgalleh, lauseessa: viere sinä selgalleh (Pyhäjärvessä), enďižellai. Suffixien sijassa viljellään enimmiten itše sanan genitiviä sekä sanaa oma, esim. ittšeh poigale tai omale poigale pojallensa, oman tai itšen ižal-lu mänen, isäni luokse.

Osoittavaisista on huomattava se, še, iness. ja elat. siid, šiid, mon. part. ńiilüöid, ja siitä liiton kautta syntynyt netše tämä, part. nettšidä, iness. ja elat. netšiid, mon. nom. nenne ja nened, iness. neńiis.

Kysyväisistä löytyy tässäkin murteessa Wepsän (ja Liy'in) kielen yksityinen omaisuus, pron. adj. kudain tai kudam, genit. -aman, jota käytetään myös takakohtaisenakin (reflexivisenä).

Epämääräisiä: mollo'tid molemmat, allat. mollo'tiile, ken lienou, joku.

Verbi.

Johdannaisista mainitsemme: verba inchoativa päätteellä -škanden, -ganden Pyhäjärvessä, -škaden, inf. -škatta Sununsuussa, joka pääte löytyy myöskin Ojatilla muodossa -skanden ja Äänisvepsässä muodossa -škanden; esim. Pyhäjärvessä: tuliškandi alkoi tulla, tabadeliškandi alkoi tapaella, muutteliškandittos (reflexivinen) aloit muutteleita, voŋgegandou alkaa vonkua; Sununsuussa: ed lugeškade, langeneškažin, dogo voiškadou laulada, hüö andaškattaa alkavat antaa, inf. itkeškättä. Samate puhdas vepsäläinen on faktivinen johtopääte -zoitan, esim. alenzoitan alennan, dugenzoitan raskastutan. Sitä vastoin en ole entisistä Wepsän kielen tutkimuksista löytänyt verba media päätteellä -zun, semmoisia kuin humalzun ja lebälzün (Sununsuussa) lepäydyn. VI:nnen luokan verbit jakautuvat johtonsa puolesta kahteen lahkoon, vaikka Suomen kirjakieli supistaa kaikkia samalla tapaa; ne ovat nimittäin johtuneet kahdella eri päätteellä: -dan, esim. keradan, külmädän, magadan, salbadan, tšakkadan torun, ja -idan, jonka *i*:n sijassa lienee alkujaan ollut kerake, ehkä *k* (vrt. -ine päätteestä, siv. 16); sillä johtuneita ovat: avaidan, briŋgaidan potkaisen, kumaidan kumoan, lükäidän, varaidan pelkään y. m. *)

Mitä *taivutukseen* tulee, ovat 1:sen ja 2:sen persoonan päätteet sekä yksikössä että monikossa samanlaiset, kuin Suomen kirjakielessä; varsinaista, pronominista tekeytynyttä, 3:n persoonan päätettä ei ole muualla, kuin Imperativissa, jossa se on, Pyhäjärvessä *-h* (= Suomen -han), esim. pidägäh, Sununsuussa *-i*, esim. šeižugai (vrt. Illativin päätteesen siv. 19). Indikativin præsensissä sekä koncessivissa käytetty I:sen adjektivimuodon pääte on ainoastaan Wiidanalla säilynyt samanmuotoisena kuin Ojatilla ja Äänisvepsässä, eli *-b*:nä (=

*) Ks. *Om det nord-tschudiska språket,* siv. 47.

Suomen -pi = -pa), esim. süöb, astub; toisissa pitäjissä ja useimmiten Wiidanallakin on sillä samoin kuin Liy'in ja Wenäjän Karjalan murteissa pehmeä, melkein aina vokaalistunut, muoto *-v*, *-u (-ü)*, jonka edessä sidevokaali *e* muuttuu *o*:ksi. Eikä monikossakaan ole 3:nnella persoonalla omaa päätettä, vaan sen virkaa toimittaa persoonattoman muodon päätteet.

Imperfektin (ja luultavasti konditionalin) *i*:llä on se omituisuus, ett'ei se hävitä sidevokaalina olevata *i*:tä, esim. luadii laati, teki, venttšaii vihki, lopiimme lopetimme, lopiitte; sidevokaali *e* taas katoaa, niinkuin Suomessa, imperfektissä, mutta muuttuu konditionalissa *i*:ksi. (Wrt. muuten *i*:hin päättyvistä diftongeista etc. siv. 9 sekä konsonantin pehmennyksestä siv. 14).

Koncessivin ja II:sen adjektivin *n* tulee korollisen äänteen perässä usein kaksinkertaiseksi (ks. korosta), eikä *l*:n (*r*:n), *z*:n perässä tule niiden kanssa yhtäläiseksi, esim. tulnou, peznen, olnu, peznü.

Modus Eventiviä, jonka Lönnrot on Ojatilla huomannut, *) ei, ainakaan Sununsuussa, tunneta, mutta sitä vastoin löytyy toinen Suomalaiselle outo muoto, jota hän, sivumennen, myöskin mainitsee, nimittäin konditionalin præteriti, johtuva tavallisella konditionalin karakteristikalla -iži Aktivin II:sta adjektivista, esim. noznuižin olisin nousnut, suanuižid, maksanuižid, pidänüižitte.

Infinitivin pääte on -ta, -da; jos sidekonsonantti on *t*, *d*, katoaa sidevokaali ei ainoastaan VI:nnen luokan verbeistä, vaan useimmiten muistakin, ja molemmat *t*:t, *d*:t yhtyvät, joista kuitenkin toinen, loppuhengähdyksen tähden, saattaa kadota, esim. löütä, antta, hiätä, püüttä, lähttä, magatta tai magata. Kummallisia syrjämuotoja, joita emme saata tyydyttävästi selittää, ovat ostai, ottai, lähttäi y. m.

III:nnen substantivimuodon *m* on kolmitavuisilla vartaloilla kaksinkertainen, josta jo sivuilla 6 ja 7 löytyy esimerkkiä, todistuksina koron vaikutuksesta.

---

*) Ks. *Om det nord-tschudiska språket.* siv. 37.

Persoonattoman muodon indikativi ja koncessivi eroavat Suomen kirjakielen muodoista ainoastaan loppupäätteessään, joka on Pyhäjärvessä *h* (= Suomen *h-n*), vaan Mundjärvessä ja Sununsuussa, præsensissä ja koncessivissa *u*, imperfektissä *i*.

Erittäin huomattavat ovat ne kaksitavuiset pitkällä alkuvokaalilla, kolmi- ja useampitavuiset verbit, joilla sidetavuun -da tai -de edessä on *n:* ne supistuvat päätteen *t*:n, *d*:n ja *k*:n edessä, heittäen *n*:n pois, esim. inf. elgetä (præsens -ndän), lähtiškätä (præsens -škänden), kohet'tih kohennettiin, tüöt'tih, siemettüd (præsens -ndän), emme elgekköi. Samanlaista menetystapaa käyttää Suomen kirjakielikin järjestyslukujen partitivissa, esim. kolmatta (vartalo: kolmante).

Waikka oikeastaan kuuluva verbien johto-oppiin, esitettäköön tässä, yhdessä jaksossa muiden reflexivimuotojen kanssa, Mundjärvessä ja Sununsuussa tavattava johdannainen verbum reflexivum, jolla muualla Wepsässä ei näy olevan mitään vastinetta. Reflexiviaine -ze' liittyy nimittäin välittömästi kaikenlaisten verbien vartaloon ja synnyttää uuden, umpinaisen verbivartalon, johon sitten tavalliset modus-, tempus- ja persoonapäätteet liitetään, samate kuin Tverin Karjalassa johtopäätteesen -tše*). Se omituisuus vaan tämmöisillä johdannaisilla on, että uusi sidevokaali *e* ei koskaan taivuttaessa katoa ja että sen perässä koncessivin ja aktivin II:sen adjektivin *n*, imperativin *k* sekä persoonattoman muodon (passivin) *t* aina on kaksinkertainen, jota paraiten sopii selittää sillä, että *e*:n perässä löytyy vielä aspirationi. — Kuitenkin tavataan jo Mundjärvessä ja Sununsuussa (imperfektissä enimmiten, konditionalin 1:ssä ja 2:ssa persoonassa joskus) jälkiä siitä toisesta tavasta, jolla reflexivimuodot tekeytyvät Wiidanalla, Pyhäjärvessä ja eteläisessä Wepsässä, nimittäin että reflexiviaine liitetään verbin taivutuspäätetten perään eikä niiden eteen. Tämä taivutustapa on edellistä paljon mutkikkaampi, etenkin siitä syystä, että reflexiviliite

*) Ks. *Mateuksen Evankeliumi Karjalan kielellä. Selitysten kanssa toisinkirjoituksella ulosantanut Aug. Ahlqvist*, siv. 96.

tulee siinä eteen niin monimuotoisena: -zeh Wiidanalla sanassa punozeh punokse, pyörii; takaperin käännettynä -heze Pyhäjärvessä ja Wiidanalla yksikön 3:ssa persoonassa ja II:ssa adjektivimuodossa sekä Sununsuussa monikon 1:ssä ja 2:ssa persoonassa; -kseh Pyhäjärvessä ja Wiidanalla monikon 1:ssä ja 2:ssa persoonassa (jossa edellinen *e* on *o*:ksi, t. *a*:ksi muuttunut) sekä infinitivissä (jos ei -kse liene luettava n. k. infinitivin s. o. translativin omaksi päätteeksi ja ainoastaan *-h* refl.-liitteeksi); -eze Pyhäjärvessä *h*:n perässä, s. o. imperativin 3:ssa persoonassa ja persoonattomassa muodossa; -ze Wiidanalla syrjämuotona imperfektin yksikön 3:ssa persoonassa; -s Pyhäjärvessä ja Wiidanalla yksikön 1:ssä ja 2:ssa persoonassa sekä Wiidanalla persoonattoman muodon imperfektissä (jolloin vokaali *o* tulee yhdistimeksi verbin päätteen ja reflexiviliitteen väliin); -he ja -h imperfektissä yksikön 3:ssa persoonassa; -(o)i (niinkuin Ojatilla) tahi yhteen vedettynä -e (niinkuin Kalevalassa) Sununsuussa ja Mundjärvessä imperfektin yksikön 1:ssä ja 2:ssa persoonassa; -de (= Ojattimurteen -te) Pyhäjärvessä imperativissa, yksikön 2:ssa persoonassa, ja epäävän taivutusmuodon præsensissä, esim. salbate (= salbada-de) salpaudu, en salbate, ei pühittäde ei paastoa. Näitä viimeisiä muotoja voipi kuitenkin ehkä suuremmasta syystä pitää jäännöksinä päätteellä -de, -te (samoin kuin esim. Repolassa) johdetuista verbeistä, sillä jos imperativin 2:sen persoonan merkki, aspirationi olisi reflexiviaineen *edellä*, pitäisi sen jollakin tavalla tulla näkyviin, edellisen kerakkeen pehmenemisessä ja seuraavan vahvistumisessa: pühittäde sanan sijassa pitäisi silloin olla pühitätte (= pühitä'-de).

Antaaksemme lukijalle selvemmän yleisen katsannon verbien taivutuksesta olemme säästäneet esimerkit siitä loppuun ja panemme ne tähän yhdessä jaksossa esiin taivutuskaavoina, niin täydellisinä kuin olemme ne kielipaikoilta voineet saada.

Reflexivinen konjugationi Pyhäjärvessä.

	Indikativi.		Koncessivi.
	Præsens.	Imperfekti.	
Yks. 1 p.	salbadamos	salbažimos	salbannemos
» 2 »	salbadatos	salbažitos	salbannetos
» 3 »	salbaheze	salbažiheze	salbanneheze
Mon. 1 »	salbadamokseh	salbažimokseh	salbannemokseh
» 2 »	salbadatokseh	salbažitokseh	salbannetokseh
» 3 »	salbataheze	salbaťiheze	salbatanneheze

	Konditionalis.	Imperativi.	Substantivi.
Yks. 1 p.	salbadaižimos		I, inf. salbatakseh
» 2 »	salbadaižitos	salbate	III, ill. salbadammaheze
» 3 »	salbadaižih(eze)	salbakkaheze	
Mon. 1 »	salbadaižimokseh		Adj. II.
» 2 »	salbadaižitokseh	salbakatokseh	Akt. salbannuheze
» 3 »	salbataižiheze	salbatakkaheze	Pass. salbattuheze

Epääviä muotoja: Præsens en salbate, emme salbadaheze, hüö ei salbataheze; imperfekti en salbannuheze, hüö ei salbattuheze; imperativi älgätte salbakatokseh.

Reflexivisen konjugationin imperfekti Wiidanalla.

Yks. 1 p. sobiimmos pukeuduin.
» 2 » sobiittos pukeuduit.
» 3 » sobiih(e), t. sobiize pukeutui.
Mon. 1 » sobiimmakseh pukeuduimme.
» 2 » sobiittakseh pukeuduitte.
» 3 » sobiihos pukeutuivat.

Faktivinen verbi Sununsuussa.

		Indikativi.		
Præs.	Yks. 1 p.	andan	pezen	salbadan
	» 2 »	andad	pezed	salbadad
	» 3 »	andau	pezöu	salbadau
	Mon. 1 »	andamme	pezemme	salbadamme
	» 2 »	andatte	pezette	salbadatte
	» 3 »	anttau	pestäu	salbatau

Impf.	Yks. 1 p.	anduoin	pežin	salbažin
	» 2 »	anduoid	pežid	salbažid
	» 3 »	anduoi	peži	salbaž
	Mon. 1 »	anduoimme	pežimme	salbažimme
	» 2 »	anduoitte	pežitte	salbažitte
	» 3 »	anťťii	peštšii	salbaťťii

Koncessivi.

Yks.	1 p.	andanen	peznen	salba(da)nnen
»	2 »	andaned	pezned	salba(da)nned
»	3 »	andanou	peznöu	salba(da)nnou
Mon.	1 »	andanemme	peznemme	salba(da)nnemme
»	2 »	andanette	peznette	salba(da)nnette
»	3 »	anttanou	pestänöu	salbatannou

Konditionalis.

Yks.	1 p.	andaižin	pežiižin	salbadaižin
»	2 »	andaižid	pežiižid	salbadaižid
»	3 »	andaiž	pežiiž	salbadaiž
Mon.	1 »	andaižimme	pežiižimme	salbadaižimme
»	2 »	andaižitte	pežiižitte	salbadaižitte
»	3 »	anttaiš	pestäiš	salbataiš

Imperativi.

Yks.	2 p.	anda	peze	salbada
»	3 »	aṅkkai	peskäi	salbakkai
Mon.	1 »	aṅkka müö	peskäm müö	
»	2 »	aṅkkatte	peskätte	salbakkatte
»	3 »	aṅkkai (aṅkkat)	anda pestäu peskäi	anda salbatau

Substantivi.

I,	infinit.	antta	pestä	salbata
-III,	iness.	andamas	pezemäs	salbadammas
	illat.	andamaa	pezemää	salbadammaa
	abess.	andamatta(i)	pezemättä(i)	salbadammatta(i)

II Adjektivi.

Aktivin	andanu	peznü	salbannu
Passivin	anttu	pestü	salbattu

Epäävä taivutusmuoto.

Indikativi.

Præsens.

Yks. 1 p.	en	anda	en	peze	en	salbada
» 2 »	ed		ed		ed	
» 3 »	ei		ei		ei	
Mon. 1 »	emme	añkkoi	emme	pesköi	emme	salbakkoi
» 2 »	ette		ette		ette	
» 3 »	ei	antta	ei	pestä	ei	salbata

Imperfekti.

Yks. 1 p.	en	andanu	en	peznü	en	salbannu
» 2 »	ed		ed		ed	
» 3 »	ei		ei		ei	
Mon. 1 »	emme		emme		emme	
» 2 »	ette		ette		ette	
» 3 »	ei	anttu	ei	pestü	ei	salbattu

Imperativi.

Yks. 2 p.	ela	anda	ela	peze	ela	salbada
» 3 »	elgai	añkkoi	elgai	pesköi	elgai	salbakkoi
Mon. 1 »	elgam		elgam		elgam	
» 2 »	elgat		elgat		elgat	
» 3 »	elgai		elgai		elgai	

Huom.! Tästä kaavasta puuttuu konditionalin præteriti siitä syystä, ett'en ole sitä täydellisenä saanut muistoonpanoihini.

Reflexivinen verbi Sununsuussa.

Indikativi.

Præsens.

Yks.	1 p.	pezezen	salbadazen
»	2 »	pezezed	salbadazed
»	3 »	pezezöu	salbadazou
Mon.	1 »	pezezemme	salbadazemme
»	2 »	pezezette	salbadazette
»	3 »	pezezettäu	sabadazettau

Imperfekti.

Yks. 1 p.	pežiime, t. pežiimo(i)	salbažiime, t. salbažiimo(i)
» 2 »	pežiite	salbažiite
» 3 »	pežiihe	salbažiihe
Mon. 1 »	pežiimmeheze	salbažiimmeheze t. salbadažiimme
» 2 »	pežiitteheze	salbažiitteheze, t. salbadažiitte
» 3 »	pezezeťťii	salbadazeťťii

Koncessivi.

Yks. 1 p.	pezezennen	salbadazennen
» 2 »	pezezenned	salbadazenned
» 3 »	pezezennöu	salbadazennou
Mon. 1 »	pezezennemme	salbadazennemme
» 2 »	pezezennette	salbadazennette
» 3 »	pezezettänöu	salbadazettanou

Konditionalis.

Yks. 1 p.	pezežiižin	salbadaižiime, t. salbadaižiimo(i)
» 2 »	pezežiižid	salbadaižiite
» 3 »	pezežiiž	salbadažiiž
Mon. 1 »	pezežiižimme	salbadaižimmeheze
» 2 »	pezežiižitte	salbadaižitteheze
» 3 »	pezezettäiš	salbadazettaiš

Imperativi.

Yks. 2 p.	pezeze	salbadaze
» 3 »	pezezekkäi	salbadazekkai
Mon. 2 »	pezezekkät(te)	salbadazekkat(te)
» 3 »	anda pezezettäu	anda salbadazettau

Substantivi.

I, infinit.	pezezettä	salbadazetta
III, iness.	pezezemmäs	salbadazemmas

II Adjektivi.

Aktivin	pezezennü	salbadazennu
Passivin	pezezettü	salbadazettu

Epäävä taivutusmuoto.

Indikativi.

Praesens.

Yks. 1 p.	en	pezeze		en	salbadaze
» 2 »	ed			ed	
» 3 »	ei			ei	
Mon. 1 »	emme	pezezekkö(i)		emme	salbadazekko(i)
» 2 »	ette			ette	
» 3 »	ei	pezezettä		ei	salbadazetta

Imperfekti.

Yks. 1 p.	en	pezezennü		en	salbadazennu
Mon. 2 »	ette			ette	
» 3 »	ei	pezezettü		ei	salbadazettu

Koncessivi.

Yks. 1 p.	en	pezezenne		en	salbadazenne
Mon. 2 »	ette			ette	
» 3 »	ei	pezezettäne		ei	salbadazettane

Konditionalis.

Yks. 1 p.	en	pezežiiž		en	salbadažiiž
Mon. 2 »	ette			ette	
» 3 »	ei	pezezettäiš		ei	salbadazettaiš

Tällä tavoin olemme tulleet muoto-opin viimeiseen osaan eli *välisanoihin* (partikeleihin), joista luettelemme ainoastaan ne, joita ei löydy, ainakaan samassa muodossa, Ahlqvistin usein mainitussa teoksessa *Anteckningar om Nord-tschudiskan*. Adverbeista: piťužin pitkin, tuoga (vrt. ťägä, siga) tuu'alla, tuolla, jälgeh jäljestä, perästä, siiten sitten, vie (= Äänisvepsän ja Ojattilaisten völ) vielä, ńügü, ńügüde ja ńügüdeľin (= Äänisvepsäläisten nugudi, nügudi) nykyään, nyt, johdannaiset päätteellä -li niinkuin kebjedäli kepeästi, bohattali rikkaasti (jommoisia löytyy Liy'issäkin, esim. parahali, ja Suomessa: mikäli, sikäli?), joka pääte

vaan on yhteisen adessivin ja ablativin päätteen muunnos ja selvä vastine karjalaiselle -ldi; äijäl, enämbäl (verbien kanssa) paljon, enämmin, äijäd (komparativin kanssa) paljoa, paljon, kuiťe (prolativi) miten, niinkuin, ei kuite ei mitenkään, kui tahto kuinka tahansa. — Postpositioneista: -lo, Sununsuussa myös -lu (= Äänis- ja Ojattivepsän -no) luoksi, luona, tagutta tautta, tähden, kavaťi kautta. — Konjunktioneista: da ja, (šiṅi —) kuṅi niin kauvan kuin, kuṅi ei (vrt. venäläiseen пока не) niin kauvan kuin ei, siksi kuin, kui tai ku conditionale, koncessivin kanssa, jos, esim. ku pidänöü jos pitää (myöskin voipi konjunktioni jäädä pois, esim. elon andaned, en riko jos annat j. n. e.) kui finale, konditionalin kanssa, jotta, esim. kui ei suabutettaiš jotta ei saavutettaisi (tahi ilman konjunktionitta: varaidau ruottšid, ei tapaiš), ka, päälauseen alussa, niin, esim. kuolned, ka kuole jos kuolet, niin kuole, ei-ka jos ei; niin (ruotsiksi: hvarom icke, så), kysymyssana -go, Mundjärvessä ja Sununsuussa myöskin -gi, Wiidanalla -ig.

Lauserakennuksessa olemme myöskin huomanneet muutamia tuntuvia eroavaisuuksia meidän maan murteista ja mainitsemme niistä seuraavat.

Partitivi seisoo pronominin mi kanssa, joka siis kulkee substantivina eikä adjektivina, esim. min aigad jonkin ajan, mi miehid? (vrt. Kalevalassa: Mi sinä olet miehiäsi?). — Genitiviä viljellään objektina enemmin kuin meillä: etšin vilun etsin (par'aikaa) pakkaista, kudaman ambui jota ampui, lähten papin ettšimäh, olin papin ettšimäs (kuitenkin myös pappid), sobolid tuhan (nominativissa tuha) — — lükäiži, sadan rubľad maksanuižid; mutta sitä vastoin ei koskaan, niinkuin Ojatilla ja Äänisvepsässä, persoonattoman muodon kanssa: tuodah ńevest, avaiťťii puoľńeľľikkohine (Ojatilla: avaitihe lat'sun). — Wanhan dativin *), nykyään n. k. genitivin sijassa käytetään allativia runsaammin kuin kirjakielessämme, esim. poigale tuli mändä pojan tuli mennä, hänele piďi tulda,

*) Vrt. *Kieletär*, I vihko, sivv. 6, 7, 8.

kazakuoile käski pleťin ottada käski renkien ottaa piiskan.

Predikatina voipi perfektin ja plusqvamperfektin asemesta olla paljas II Adjektivi ilman apuverbittä, niinkuin häi tuńgenuheze hän (on) tunkeutunut, kudai ende tulnu joka (oli) ennen tullut. Ell'emme tahdo pitää apuverbin heittoa Wenäjän kielen vaikuttamana, jossa se on aivan yleinen ja jossa myöskin verbien præteritit ovat ainoastaan participia lyhyessä muodossa *), voipi tämmöinen II:sen Adjektivin käyttäminen verbum finitum'in præteritinä olla hyvänä tukena sille mielipiteelle, ett'ei *præsensinkään* 3:nnen persoonan pääte -pi, -vi ole muuta mitään kuin *I:sen Adjektivin* pääte vähän muuttuneena eikä, niinkuin Blomstedt **) koetteli Unkarin kielestä toteen näyttää, varsinaisen 3:nnen persoonan pronominista syntynyt persoonapääte.

Suffixin-kerallisen V:nnen Substantivin adessivin sijassa seisoo paljas III:nnen Substantivin adessivi, niinkuin näkyy esimerkistä päiv on laskemal päiyä on laskemaisillansa. Murteellisuutena tavataan kuitenkin samantapaista muuallakin: Laatokan-Karjalassa, niinkuin Wermlannissa ***), III:nnen Substantivin inessivi ja Rauman murteessa sen adessivi omistussuffixin kanssa.

Supistetun objektivilauseen sijassa *näen* sanan perästä näkyy samate kuin Liy'issä viljeltävän tavallista objektia ja III:nnen Substantivin inessiviä: nägi hebon peldod süömäs näki hevosen syövän peltoa.

Passivin II Adjektivi seisoo taas genitivin kanssa, kun tahdotaan lausua, että joku on jonkun tekemä, esim. kazakk metšan otettu oli renki oli metsän ottama.

---

*) Ks. F. Buslajevan **Опытъ исторической Грамматики Русскаго Языка.** I osa, § 55, II, 2 ja § 88, II.

**) Wäitöksessään *Suomen verbien „vi" ja „pi" päätteestä tutkimus.*

***) Ks. *Kieletär,* 2 vihko, siv. 26.

Muist. Tähän tutkimukseen kuuluvat vepsäläiset kielennäytteet suomennoksineen painetaan seuraavaan vihkoon.

Arvid Genetz: Wepsän pohjoiset etujoukot II. Kielennäytteitä. Kieletär 5 (1873): 3-26.

Wepsän pohjoiset etujoukot.

II.

Kielennäytteitä.

Pyhäjärvestä.

1. Kaks veľľest i pakaine.

Üks oľi veľľi bohatt, toine keüh(e). Bohatal äij oľi rugišt siemettüd da kaikket küľľal elod, a keühäl veľľel ei olnu ńi mid' enämbäd, kui ühten aidan südämes rugišt vähäine külvettüd. Tuľi pakaine, rugehen sen vähäižen külmi. Keühäl veľľel eräst ruadod ole ei, pakašt ettšiü, kudain hänel(läh) külmi rugehen. Ei äijäd kävünü, tuľi häin, löüdi moižen külüižen, külün südämeh mäńi. Netšiit külüs oľi vahn akaine, kudain küzüi hänel, midä kävüi. Se mužikke pagiži: minul oľi rugište vähäine siemettüd, a pakaine rodiih i minul sen rugehen kaiken külmi; ńügüöi netšen vilun etšin minä, tahton küzüdä, mindäh sen luadii, minullaiń rugehen külmäži. Akke pagiži hänele: minun poigad oldah ned pa-

---

1. Kaksi veljestä ja pakkanen.

Yksi oli veli rikas, toinen köyhä. Rikkaalla oli paljo ruista kylvettyä ja kaikkea tavaraa kyllältä, mutta köyhällä veljellä ei ollut mitään enempää, kuin yhden aidan sisässä vähäinen ruista kylvettyä. Tuli pakkanen, sen vähäisen rukiin kylmi. Köyhällä veljellä muuta työtä ei ole, pakkaista etsii, joka häneltä kylmi rukiin. Ei paljoa käynyt, tuli hän, löysi semmoisen saunasen, saunan sisään meni. Siinä saunassa oli vanha akkanen, joka kysyi häneltä, mitä (hän) kävi. Se mies puhui: "minulla oli vähäinen ruista kylvettyä, mutta pakkanen syntyi (t. tuli) ja minulta sen rukiin kaiken kylmi; nyt sitä pakkaista etsin minä, tahdon kysyä, minkä tähden sen teki, minulta rukiin kylmi." Akka puhui hänelle: "minun poikani ovat ne pak-

kaižet, kudamat kai otetah, a ńügüöi heid e' ole kodis; konz hüö tuldah kodih, otetah i sinudaiš, puuttunet ku sinä muas; sinä nouze pätšile, sigä vuoit sinä elädä.

Mäńi mužikke pätšile, pakaine tuli kodih. Vahn akke sanuoi omale poigale: sinä minun poige! mikse külmäžid rugehed goŕal mužikal? ilmai oli vähä. Poig sanou: minä etšin erähit, lopuskal ruadi ńiilüoid ottamah olin. Siit sanuoi keüh mužikke pakaižele: anda minuleiń hod vähäine tagaižih, mil minä vuoin elädä, ei-ka minä rubendan teräväh kuolemah ńälgäh; ei ole süömišt minuleiń ńi midä. Pakaine sanuoi: müö tahtomm' andada sille mužikale, mil häin vuoiž elädä. Andeťtih havado leibän kera hänelleh da pagišťih: konz rubendat süömäh, siit sano: havad' avaidu! i sinulleiš rodih külläl süömišt; konz lopit süöndän, sano: havado salbadu! siit süömine mänöü havadoh järilleh da havadon suu salbaduu. Mužikke paśśiboittšiheze pakaižele netšiid hüvüdes, lähťi kodih. Häin vähäižen kävüi, rodiiheze hände ńälg, häin sanuoi: havado avaidu! Sil kierad havado avaižiheze i hänele rodiiheze külläl süömišt. Mužikke süön-

---

kaset, jotka kaiken ottavat, mutta nyt heitä ei (t. he eivät) ole kotona; koska he tulevat kotiin, ottavat sinutkin, jos satut (olemaan) maassa; sinä nouse kiukaalle, siellä voit sinä elää."

Meni mies kiukaalle, pakkanen tuli kotiin. Vanha akka sanoi pojallensa: "sinä poikani! miksi kylmit rukiit kurjalta mieheltä? ilmankin oli vähä." Poika sanoo: "minä etsin muita, lopulla olin kernas (vaikka) niitä(kin) ottamaan." Sitte sanoi köyhä mies pakkaselle: "anna minulle vaikka vähäinen takaisin, millä minä voin elää, (jos) ei, niin minä rupean pian kuolemaan nälkään; ei ole syömistä minulle mitään." Pakkanen sanoi: "me tahdomme antaa sille miehelle, millä hän vois elää." Antoivat säkin leivän kanssa hänelle ja sanoivat: "koska rupeat syömään, niin sano: säkki avaudu! ja sinulle tulee kyllältä ruokaa; kun lopetat syönnin, sano: säkki salpaudu! niin ruoka menee säkkiin jällensä ja säkin suu salpautuu." Mies lausui kiitoksensa pakkaselle tästä hyvyydestä, läksi kotiin. Hän vähäisen kävi, tuli hänelle nälkä, hän sanoi: säkki avaudu! Sillä kertaa säkki avautui ja hänelle tuli kyllältä ruokaa. Mies kun syönnin lo-

dän konz lopii, sanuoi müös: havado salbadu! müös süömižed järilleh mändih havadoh, havado salbažih. Siit tuli kodih, eli hätken, ruaduoi muga, kui vilu ńevvuoi.

Min aigad eli ittšeh naižen ker, kui vilu nevvuoi hänelleh; bohatte velli radeitiškandi itšelleh nettšidä havadot, tahtuoi ostada. Keühäle vellele anduoi siid havados sada hebod, sada lehmäd, sada häkkid, sada lambast; muga häin netšen havadon ośti. Nuužavunnuh velli kieral ülen bohatui, a mi hänele neńiiz žiivatuois, ku hänel e' ole heinäd; sendäh hänel kai žiivatat kuoltiih ńälgäh i müös diäi keühäks mugomaks, miituine edel oli. Müöstin uuzi ruado, lähtedä vilud ettšimäh, suamah tošt havadot. Mäńi mužikke, löydi vilun, sanou hänele: minul müöz e' ole kuss ńi midä. Pagiži vilule häi, kui oli hänele ruattu. Pakaine sanuoi hänele: kui sinä mieletüöi muguoine olit? miituin' end' olit keüh, muguoine ńügüöi rodiittos. Jälgimäi vilu anduoi hänele müös toižen havadon, kudain endišt äijät tšomemb oli. Paśśibod anduoi vilule, lähti hüväl mielel i duumaittšou: muguoinego

---

petti, sanoi taas: säkki salpaudu! taas ruoat jällensä menivät säkkiin, säkki salpasihe. Sitte tuli kotiin, eli kauvan, teki niin, kuin pakkanen neuvoi (t. oli neuvonut).

Jonkun ajan eli vaimonsa kanssa (niin)kuin pakkanen neuvoi hänelle; rikas veli alkoi haluta itsellensä tätä säkkiä, tahtoi ostaa. Köyhälle veljelle antoi siitä säkistä sata hevoista, sata lehmää, sata härkää, sata lammasta, siten hän tämän säkin osti. Köyhistynyt veli kerralla hyvin rikastui, mutta mikä (hyöty) hänelle (on) näistä elukoista, kun hänellä ei ole heinää; sentähden häneltä kaikki elukat kuolivat nälkään ja taas jäi hän köyhäksi mokomaksi, jommoinen ennen oli. Taas uusi työ, lähtcä pakkaista etsimään, saamaan toista säkkiä. Meni mies, löysi pakkasen, sanoo hänelle: "minulla taas ei ole missään mitään." Hän kertoi pakkaselle, mitenkä hänelle oli tehty. Pakkanen sanoi hänelle: "kuin sinä semmoinen mieletön olit? Millainen köyhä ennen olit, samanlaiseksi nyt tulit." Wihdoin pakkanen antoi hänelle taas toisen säkin, joka entistä paljoa kauniimpi oli. Kiitokset antoi pakkaselle, läksi hyvällä mielellä ja arvelee: sellainenko tämäkin säkki lienee, millainen ennen oli. Jon-

i tämä havad' olnou, miituin' edel oli? Min verst astui i müösti tahtuoi süödä i pagizi: havado avaidu! Kui nenne häi sanat sanuoi, muga i avaidui, lähti havados-piäi kaks mužikkad, heil on pualikat kädes, otettih nettšidä miest, lüöškättih pualikuoil häntäh, lüödih ülen äijäl. Vie voiv siid goras sanan sanoda: havado salbadu! müöz mändih nenne mužikat havadoh järilleh, havado i salbadui. Häin pagižou: vuota vähäine, minä netšen havadon vajehtan müöz velʹlen kera. Se mies tuli havadon kera järilleh kodih, i bohatt velʹli dogadii: on hänel müöstin havado, endišt havadot äijät tšomemb; ülen jalos tahtou havaduoid vajehtada velʹlen kera, keüh velʹli händäh ei otkaži: hüö vajehtettih havadot.

Bohatt velʹli otti netšen havadon i omad rodnat kutšui kai i bohatit kupsit kutšui päiverole. Tuldih, kerdüttih kai hänen rodoveh i kupsad bohatad, i kons kai gostad kerdüttih, sanuoi häin: havado avaidu! Havado avaidui, havados-piäi lähti kaks mužikkad, pualikad heil kädes; gostid lüöškättih pualikuoil ülen äijäl, ittšedäh ižändäd vie enämbäl; siid ülen äij gostid pageni pertʹis šuapkata irale, i

---

kun verran astui ja taas tahtoi syödä ja lausui: säkki avaudu! Kun hän nämä sanat sanoi, niin avautuikin; säkistä läksi kaksi miestä, heillä on paalikat kädessä; ottivat sitä miestä, alkoivat lyödä paalikoilla häntä, löivät hyvin paljon. Vielä voipi siinä hädässä sanan sanoa: säkki salpaudu! taas menivät nämä miehet säkkiin jällensä, säkki salpautuikin. Hän puhuu: "odota vähäisen, minä tämän säkin vaihdan taas veljen kanssa." Se mies tuli säkin kanssa takaisin kotiin ja rikas veli huomasi: on hänellä taas säkki, entistä säkkiä paljoa kauniimpi; hyvin halukkaasti tahtoo säkkejä vaihtaa veljen kanssa, köyhä veli häntä ei kiellä: he vaihtoivat säkit.

Rikas veli otti tämän säkin ja sukulaisensa kutsui kaikki ja rikkaita kauppamiehiä kutsui päiväverolle (s. o. päivälliselle). Tulivat, keräytyivät koko hänen sukukuntansa ja rikkaat kauppamiehet, ja kun kaikki vieraat olivat kokoutuneet, sanoi hän: säkki avaudu! Säkki avautui, säkistä läksi kaksi miestä, paalikat heillä kädessä; vieraita alkoivat lyödä paalikoilla hyvin paljon, itseänsä isäntää vielä enemmin; siitä sangen paljo vieraita

juoś'ih koďih. Tuskis ižänd jälgimäi itše sanuoi havadole: havado salbadu! Järilleh mänďih mužikat puaľikuoiden kera havadoh, havado salbadui. Jälgele goś'tad lüöďih vie ižändäd i sanoť'ih: miks muaňiť'id meid? — Ńügü muguoine keüh rodiiheze bohataz veľ'es, miituine toine veľ'i edel oľi. Hänel oľi ülen tšoma havado, a konz häin sidä havadod mujada tahtuoi, kaks miest läht'i havados-piäi, i rubeť'ih hänttäh lüömäh puaľikuoil; a keüh veľ'i toižen havadon ker eľi, kuńi häin heńgis oľi.

2. Ounast ounahemb muaňittau.

Mettšmiez oľi metšäs, kolmetoštkümmen kierat oravad ambuu, orav ei sordu muah, hä' ühtel kündel vie pidäheze barbas. Häi zabivoittši oružan, paňi hurah kainaloh i tagakspiä' ambui, liibii liipattšimes. Metšäs-eläi i voŋgaht'ih tagapiäi sigä: minä ounas, a sinä vie ounahemb, a et sinä tänä üön magada.

Mettšńikk se laskih stuanuh magata, azui tulen stuanun

---

pakeni pirtistä lakitta ulos, ja juoksivat kotiin. Tuskissa(nsa) isäntä viimein itse sanoi säkille: säkki salpaudu! Jällensä menivät miehet paalikkoinensa säkkiin, säkki salpautui. Jäljestäpäin vieraat löivät vielä isäntää ja sanoivat: "miksi meitä petit?" Nyt samanlainen köyhä tuli rikkaasta veljestä, jommoinen toinen veli ennen oli. Hänellä oli sangen kaunis säkki, mutta kun hän sitä säkkiä maistaa tahtoi, kaksi miestä läksi säkistä, ja rupeivat häntä lyömään paalikoilla; vaan köyhä veli toisen säkin kanssa eli niin kauvan kuin hän hengissä oli.

2. Viekasta viekkaampi pettää.

Metsämies oli metsässä, kolmetoista kertaa oravaa ampui; orava ei putoa maahan, hän yhdellä kynnellä vielä pidäkse varvasta (kiinni). Hän pani panokseen pyssyn, pani (sen) vasempaan kainaloon ja taakse-päin ampui, liipasi liipasimesta. Metsässä-asuja (s. o. metsänhaltia, vastamainittu orava) vongahtikin takana-päin siellä: "minä viekas, mutta sinä vielä viekkaampi, vaan et sinä tänä yönä makaa."

Metsämies se laskihe metsä-saunaan [1]) maata, teki tulen sau-

edeh, varaidau sidä metšäs-eläjät. Häi oťťi itšessäh miärän, min piduz itše on: tšurkkan koivuz leikkai ittšeh-piduman da stuanuh i pani, piäl-pidettäväl balahontšal katuoi tšurkkan. Oružan snäŕeďii, a itše stuanun perzieh i mäńi. Üö tuľiškanďi, metšäs-eläi i tuľi sih tulele, raudaine ruag kädes, i ruagan tuleh i pańi raudaižen. Hiilduťťi ruagan netšen, ga häi smieťťiü: mužikk magadau stuanus; häi buitto-kui mužikale perzieh littšai ruagan netšen hiilovan. Ku littšai, ka tšurkkah i tartui ruag. A on mužikal, sanou, perze kova! Mužikk stuanun peräs liibii hänele ründähäze — a ei-vid ole stuanu leved: süld puoltošt — häi voŋgahťih: minä ounas, a sinä vie ounahemb! i lähťi mettšäh sinnä. A mužikk laskih tšurkkal revnah da üön magaži hüvän, tervehen.

Huondeksel mužikk nouzi, kattšou: ga veri metšäseläjäs lähtenüh; häi davai verid müö jälgeh mänemäh. Astui äijän aigad, i tuľi suo suuŕi vastah, keskisuol kuuzikko-suari; mäńi suareh nettših, ga perťťi sigä on; häi tuŋgenuheze

---

nan eteen, pelkääpi sitä metsässä-asujaa. Hän otti itsestänsä mitan, minkä pituinen itse on; pölkyn koivusta hakkasi itsensä pituisen ja saunaan panikin, päällä-pidettävällä palttinanutulla peitti pölkyn. Pyssyn pani panokseen, mutta itse saunan perään menikin. Yö alkoi tulla, metsässä-asuja tulikin siihen valkealle, rautainen kanki kädessä, ja kangen valkeaan panikin rautaisen. Tulisti sen kangen, hän, näet, luulee: mies makaapi (t. miehen makaavan) metsäsaunassa; hän ikäänkuin miehelle takapuoleen tunki sen tulikuuman kangen. Kun tunki, niin pölkkyyn tarttuikin kanki. „Onpa miehellä," sanoo, „takapuoli kova!" Mies saunan perästä liipasi hänelle ryntääsen — vaan eihän ole metsä-sauna leveä: noin puoltatoista syltä — hän vongahti: „minä viekas, mutta sinä vielä viekkaampi!" ja läksi metsään sinne. Vaan mies laskihe pölkylle viereen ja yön makasi hyvänä, terveenä.

Huomeneksella mies nousi, katsoo: kah, veri metsänhaltiasta (on) lähtenyt; ala (oikeastaan: anna) veriä myöten jälkeen mennä. Astui kauvan aikaa, ja tuli suo suuri vastaan, keskisuolla (on) kuusikkosaari; meni tähän saareen, niin pirtti siellä on. Meni, niin hän oli tunkeutunut pirttiin, metsässä-

pert'ih, metsäs-cäi, kudaman ambui mužikk: jalgad vie iral pert'id, a piä südämes. Pert'is itku kuuluu: mutšuoi itköü piänpohjis, i ukko siid revnaz ištuu. Sinnä pert'ih tuńgih mettšńikk netše; ukko sanou: hoi ńeveske! sinun sulhaižen rikuoi, minun poigan rikuoi, i meid rikkomah tuli. Mužikk sanou: rikon, sanou. Ukko sanou, pert'is ištui: älä süöttäi riko, ota elo! Elon andanet, sanou, en riko. Ukko ot'ti avadimen, mäńi, aitan avaiši, mustad sobolid tuhan kuus sadat lükäiži pihale. Mužikk duumaittšou: lopuks igäks i piäzin eloh; nämät müön da süön, toittš tulen da vie täs otan elod. — Kodih tuli, müöi sobolit, deńgad ot'ti i pidi, deńgad i mäńi. Toittši mäńi, ei vuoinnud löütä ńi suard, ńi pert'id, ńi midä: vered vihm ku pezi, jälget kai kadot'tih.

3. Pahalaižele silmäd valetah.

Mužikk mettšäh lähti linduid suamah; vot, metšuoid da püüd ambui. Siiten hänele pidi üösiah tulda; no, häin

---

asuja, jota mies ampui: jalat vielä ulkopuolella pirttiä, mutta pää sisässä. Pirtistä itku kuuluu, morsian [2]) (t. nuorikko) itkee päänalaisissa ja ukko siinä vieressä istuu. Sinne pirttiin tunkihe tämä metsämies. Ukko sanoo: "hoi miniä! sinun sulhasesi (hän) turmeli, minun poikani turmeli, meitäkin turmelemaan tuli." Mies sanoo: "turmelen(-kin)," sanoo. Ukko sanoo, pirtissä istuja: elä, kultaiseni (oik. pyhä), turmele, ota tavara(a)." "Jos annat tavaran (t. tavaraa)," sanoo, "en turmele." Ukko otti avaimen, meni, aitan avasi, mustaa sopulia (s. o. sopulinnahkaa) tuhat kuusi sataa heitti pihalle. Mies ajattelee: "lopuksi ijäksi (t. ikää) pääsinkin varallisuuteen; nämä myön ja syön, toiste tulen ja vielä tästä otan tavaraa. Kotiin tuli, möi sopulit, rahat otti ja kulutti, rahat menivätkin. — Toiste tuli, ei voinut löytää, ei saarta eikä pirttiä eikä mitään: kun vesisade veret pesi (t. huuhtoi pois), jäljet kaikki katosivat.

3. Paholaiselle silmää valetaan.

Mies metsään läksi lintuja saamaan; kas, metsoa ja pyytä ampui. Sitte hänen piti yösijaan tulla; no, hän kun tuli,

ku tuľi, azui tulen, vieŕi magata. A ku magadammah vieŕi, koiŕ stuanun taga nutaškandi, häi smieťii: eigo kondii ole; läht' iäres, kattšou: üks koiŕe, kondad ei ole. Siit häi koirad sidä tabadeľiškandi, tabat' ei vuoi. Kui tuľi tulel-lo, koirad muaňitťi tulel-lo, koiŕ i tuľi. Koirat sidä tahtuoi ambuda, a tuľi mužikk ülen tobje, oruž olgupial, i sanou: älä ambu, minun on koiŕe, sanou. — Koiŕ on sinun, ka sinä kenbo, sanov, olet, mi miehid olet? — Minä olen, sanou, mettšnikke, ku sinä, tuľin sinul-lo lämmidämmäh. — Mindähbo minä sinud en tunde? Min igän mettšät kävün, tunde, sanou, sinud en. — Sinä et tunde, a sinä oled vie ťühje mettšnikk minun edel. — Se mužikke, kudain ende tulnu, kattšou: on toine ükssilmäine, pahalaine on häin; i sanou hänele: minä silmän valan sinule, ku pidänöü. Toine i sanou vastah hänele: ku vuoined, ga läkkä, valad. — Ťinad paňi pavarittšah, suleťťih ťinad ned; mäňi mužikke mettšäh, hoňgan löüdi järedän i vitšad azui i mänöü pahalaižel-lo. Nosta, sanou, netše hoňge; hoňgan noštťi. Viere, sanou,

---

teki valkean, paneutui maata. Mutta kun makaamaan paneutui, koira metsäsaunan takana alkoi haukkua, hän mietti: "eikö(hän) karhu ole;" läksi pois, katsoo: yksinäinen koira (on), karhua ei ole. Sitte hän sitä koiraa alkoi tapaella, tavata ei voi. Kun tuli tulen luoksi, koiraa viehätti tulen luo, koira tulikin. Sitä koiraa tahtoi ampua, mutta tuli mies sangen iso, pyssy olkapäällä, ja sanoo: "elä ammu, minun on koira," sanoo. "Koira on sinun, niin kenpä sinä," sanoo, "olet, mikä mies (oik. miehiä) olet?" "Minä olen," sanoo, "metsämies kuin sinä, tulin sinun luo lämpiämään." "Minkätähdenpä minä sinua en tunne? Minkä ajan (t. kuinka kauvan jo) metsää käyn, en(kä)," sanoo, "sinua tunne." "Sinä et tunne, mutta sinä olet vielä mitätön metsämies minuun verraten." Se mies, joka (oli) ennen tullut, katsoo: on toinen yksisilmäinen, paholainen on hän, ja sanoo hänelle: minä silmän valan sinulle, jos haluttaa." Hän vastaapikin hänelle: "jos voit, niin lähde, valat." Lyijyä pani valinkauhaan, ne lyijyt sulivat, ja mies meni metsään, kelon paksun löysi ja vitsat teki ja menee paholaisen luo. "Nosta," sanoo, "tämä kelo;" kelon nosti. "Laskeudu," sanoo, "kelon alle seljällesi." Kun hän laskeutui,

hoŋgan alle selgalleh. Häin ku vieťi, mužikk vitšuoil hänen kriepii, pavaritšan tuoi ťinan kerä i valuoi silmäh. Ku häi voŋgegandou siid! Mužikk pageńiškandi hänes, a ülen äij tuľi heid pahalaižit i mužikk se tabatah. Müö, sanotah, sinun rebitämme. — Älgäd rebitäkät, minul on pereh tobj. — Piästä meiden poig! — Vienette kodih minun, ka piästän. — Hüö sanotah: piästä, viemme; häin i piästi. Hänt ku faťitah i viedäh ordeh, ittšeh riputetah üläh-jalguoin, mi lindud oľi suadu, kai pandih jalguoin keskih. Akke havattšuu magadammas, ukko rippuv uläh-ďalguoin; akke kirguu: midä sinä, kuss sinä riput? — En ťiedä, kuss olen.

Siiten akke riitšii hänen odva iäres; ukko sanou: neŋguoine ďielo oľi metšäs, valmeheks kodih tuodih. Enämb ei ruohťinu lähttäi mettšät käümäh.

4. Pahalaižen vävü.

Oľi mužikke keüh, poig oľi hänel. Muut käüdäh beśodah, häin ei kävü: sobad e' ole, huiged on mändä. Lähťi

---

mies vitsoilla hänet sitoi, kauhan toi lyijyn kanssa ja valoi silmään. Kuin hän siinä alkaa vonkua! Mies rupesi pakenemaan hänestä, mutta hyvin paljo tuli heitä paholaisia ja sen miehen tapaavat. Sanovat: "me sinut revimme." "Elkää repikö, minulla on suuri perhe." "Päästä meidän poikamme!" "Jos viette kotiin minut, niin päästän." He sanovat: "päästä, viemme;" hän päästikin. Häntä kun tempaavat ja vievät orteen, (hänet) itsensä riiputtavat, jalat ylöspäin; mikä oli lintua saatu, kaikki pantiin jalkojen väliin. Akka herääpi makaamasta, ukko riippuu, jalat ylöspäin; akka huutaa: "mitä sinä, missä sinä riiput?" "En tiedä missä olen."

Sitte akka purki hänet töin tuskin pois; ukko sanoo: "semmoinen seikka oli metsässä, valmiiksi kotiin tuotiin." Enää ei rohjennut lähteä metsää käymään.

4. Paholaisen vävy.

Oli mies köyhä, poika oli hänellä. Muut käyvät seuraan, hän ei käy: vaatetta ei ole, häpeä on mennä. Läksi varaa saa-

elot suamah; dorogal astuv i duumaittšou: hot, sanou, mettš otaiž minun elaigan! Tulou hänel-lo staŕikke, sanou: ota minun tütär mutšuoiks, minä andan, sinä briha hüvä. — Minul elod ei ole, e' ole mil naida. — Minä andan sinul' elod, mi tahto pidägäh. Anduoi šl'iäpän täüden kuldad da hobjad, käski sobad ostai hüväd; ku ostanet sobad, siit külüh tule omah, minä tuon, sanou, sinule ńevestän. — Hüvä, tulen. — Sobad oś'ti häin, tul'i kod'ih tuatal-lo, sanou tuatalleh: vot, minä nain, tuodah minule ńevest. — Nai, sanou, poige.

Häin i mäńi külüh ehtäl. Ištuu külüs sigal puoleh üöhsai üksin i tul'i hänel-lo ńeveste netše; troikal ajuoi, tuohuste tuoi i kai. Ištut'tih, pagišt'ih, kuńi kukuoi ei laulan, siid ńeveste läht'i iäres, sanuoi: huomei tulen; i sulhaine läht'i kod'ih, sanuoi tuatalleh: ülen ol'i tšoma. Tuatt sanou: ei ole se put'il'line; mäne kävü papil-lo, pappi midä sanou sinule. Häin i mäńi papil-lo, papile sanou: nain minä, buat'uške. — Kess naid? En t'iedä, kugalaine; staŕikke puutui

---

maan, tiellä astuu ja ajattelee: "vaikka," sanoo, „metsä ottaisi minun henkeni (oik. elinaikani)!" Tuli hänen luo vanhus, sanoo: "ota minun tyttäreni morsiameksi, minä annan, sinä (olet) hyvä nuorukainen." "Minulla varoja ei ole, ei ole millä naida." "Minä annan sinulle varoja, mitä tahansa tarvittakoon." Antoi lakin täyden kultaa ja hopeaa, käski ostaa hyvät vaatteet, sanoo: "jos ostat vaatteet, niin tule saunaasi, minä tuon sinulle morsiamen." "Hyvä, tulen." Vaatteet osti hän, tuli kotiin isän luoksi, sanoo isällensä: "Kas, minä nain, tuodaan minulle morsian." "Nai," sanoo, "poika(ni)."

Hän menikin saunaan ehtoolla. Istuu saunassa siellä puoleen yöhön asti yksin ja hänen luo tulikin se morsian, kolmivaljaikolla ajoi, kynttilää toi ja kaikki. Istuivat, puhelivat, kunnes kukko lauloi, sitte morsian läksi pois, sanoi: "huomenna tulen;" sulhanenkin läksi kotiin, sanoi isällensä: "hyvin oli kaunis." Isä sanoo: "ei ole se hyvänlaatuinen; mene käy papin luona, pappi mitä sanoo sinulle." Hän menikin papin luoksi, papille sanoo: "nain minä, kirkkoherra (oik. isä)." "Kestä (s. o. kenen) nait?" "En tiedä, mistä kotoisin (hän on); vanhus sattui

vastah dorogal, sen tütär on. Venttše huomei rodih meil, voivgo venttšaidakseh? — Voiv, tolko ei ole hüvälline; minä sinun ńevvon. Häin i ńevvuoi: ku tulnou sinul-lo, pane riste kaglah, i minä tulen sih sinul-lo. Ńeveste tuli, häin i ristan kaglah pańi. Vie viinad juodih äij ülen, sulhaine ei juo: ku suuh mieles panou, itše tšurattši valau; a ńeveste se humaldui äijäl. Pappi vuottau jo tagaveriäil; ku kukuoi lauluoi, i pappi külüh tuli, sluužimah rubeži; lähttää ei vuoi ńeveste: hebot kadottih. Pappi sluužii i heid otti kädes, vedätti kodih; ńevestäle käsköü pühittädä, ńeveste se ei pühittäde. Pappi käski kazakuoile pattšahaze sidoda, pletin ottada, lüödä. Lüödih hänt ülen äijäl: kai vereh-suai. Siit pühittiheze kuuz ńedälid; siit pappi venttšaii heid, rubettih elämäh ülen bohattali.

Ńeveste oli pahalaižel vargastettu kupsantütär, kai ihastui, ku piäzi iäres, pappi hänes kaiken pahan ku hiädi.

---

vastaan tiellä, sen tytär on. Vihkiäiset tulevat huomenna meillä, voipiko vihkiytyä?" "Voipi, vaan ei ole (morsiamesi) hyvänlaatuinen; minä sinut neuvon." Hän neuvoikin: "jos tulee sinun luoksi, pane risti (hänelle) kaulaan, minäkin tulen siihen sinun luo." Morsian tuli, hän ristin kaulaan panikin. Vielä viinaa joivat hyvin paljon, sulhanen ei juo: suuhun on panevinansa, itse sivuitse valaa; mutta morsian se humaltui kovasti. Pappi odottaa jo takaveräjillä; kun kukko lauloi, pappikin saunaan tuli, jumalanpalvelusta pitämään rupesi; lähteä ei voi morsian: hevoset katosivat. Pappi jumalanpalveluksen piti ja heitä otti kädestä, talutti kotiin(sa); morsiamen käskee paastota, morsian se ei paastoa. Pappi käski renkien patsaasen sitoa (hänet), ottaa ruoskan, lyödä. Löivät häntä sangen paljon: kaikki vereen asti. Sitte paastosi kuusi viikkoa; sitte pappi vihki heidät, rupesivat elämään sangen rikkaasti.

Morsian oli paholaisen varastama kauppamiehen tytär, kaikki (t. oikein) ihastui, kun pääsi pois, kun pappi hänestä kaiken pahan hääti (t. poisti).

Viidanalta.

Iivan durakk.

Ende mužikk laihe oli lähil lidnad; hälläi oli kolme poigad: eizimaine poig oli Gauroi, toine Dańil, kolmaź Iivan. Gauroi oli hüvin mielev, keskimiline sinna i tänna kävüu, a kolmaź, Iivan, oli kaikkineh durakk. Siemeťťih hüö nižud; siid ken liennou suoi heiden peldoh kävümäh i nižud niittämah. Iža pani heid karavulimah nižud, enzimaišš üön Gauroin. Se lähťi kodis-piei, silmäd risťii, ižal blahosloviih, mäńi toižen kodin rindale da seinäd vasta üön magazi, ei ńi kunna männü. Huondeksel ižale sanuu: kai, sanuu, oli hüvin, ei ken süönü meiden nižuloid.

Päive proidii, üö tuli. Toižele poigale, Dańilale, tuli mändä karavulah toižeks üöks. Silmäd risťii i lähťi karavulah; mäńi toižen kodin heinetukkuh, siga magaź üön. Huondeksel tuli, sanuu: ei keda tulnud, ńi ken ei süönü, vihmui üön.

Päive proidii, üö tuli. Pidäu mändä jo Iivanal kara-

Tuhkimus-Iivana.

Ennen mies laiha eli lähellä kaupunkia; hänellä oli kolme poikaa: ensimmäinen poika oli Kauro (Gabriel), toinen Taneli, kolmas Iivana. Kauro oli hyvin mielevä, keskimmäinen sinne ja tänne käypi, mutta kolmas, Iivana oli kaikkinensa Tuhkimus (oik. hölmö). Kylvivät he nisua; sitte joku rupesi (oik. sai) heidän peltoonsa käymään ja nisua niittämään. Isä pani heidät vahtimaan nisua, ensimmäisnä yönä Kauron. Se läksi kotoa, silmänsä risti, isällä siunasihe (s. o. siunautti itsensä), meni toisen talon viereen ja seinää vasten yön makasi, ei minnekään mennyt. Huomeneksella isälle sanoo: "kaikki oli hyvin, ei kukaan syönyt nisujamme."

Päivä kului, yö tuli. Toisen pojan, Tanelin tuli mennä vahtiin toiseksi yöksi. Silmänsä risti ja läksi vahtiin; meni toisen talon heinätukkuun, siellä makasi yön. Huomeneksella tuli, sanoo: "ei ketään tullut, ei kenkään syönyt, vettä satoi (koko) yön."

Päivä kului, yö tuli. Jo pitää Iivanan mennä vahtiin;

vulah; häin, durakke, pätšil magadau, ei ńi duumai mändä. Iža rubezi käskemah da velʹled. Häin otʹti kroman leibäd da sobiih, siide süöb da pajattau; astub peldoh, kattšou taivahah da tiehtʹed lugou taivahal. Kattšou läbi kindahas peldoh, nägi hebon peldod süömäs, mugoman, miitutte muoilmas e' ole. Hardʹ on kaikki kuldaižis hienois koltšis kierittu da hände. Hebole sanuu: en maltta mina sinun-ke šuuttida, kieral ištummos selgäh. Häin puutui tagaperin ištumah selgäh. Hebo hüvin lujin lähti peldos-piei hüppümäh, händäi kandelemmah metšuoid müö, mägid müö, suoid müö; durakke itše ei prostoi, lujin püzüi händäs. Hebo rubeź pagižemah ristikanzan kielel, sanui: malttoid, durakke, ištuda millai selgäs, vai ala hätked pida mindai; rodin sille kolme varzad: kaksi rodin, miittomid muoilmal e' olnud, kolmanden rodin kahten gurban-ke, arššinan pitkad korvat. Net kaksi varzad suod müödä, kolmatte, sida gurbattšud, ei pida müödä ńi mis deńgois, ńi kuldas, ńi hobedas, ńi mis kallehis kivis.

---

hän, Tuhkimus, kiukaalla makaa, ei arvelekaan mennä. Isä rupesi käskemään ja veljet. Hän otti palan leipää ja pukihe, sitte syöpi ja laulelee; astuu peltoon, katsoo taivaasen ja tähdet lukee taivaalla. Katsoo läpi kintaasta (t. kintaan läpi) peltoon, näki hevosen peltoa syömässä (t. syövän), semmoisen, jommoista maailmassa ei ole. Harja on kaikki (t. kokonaan) kultaisista hienoista renkaista kääritty ja häntä. Hevoselle sanoo: "en osaa minä sinun kanssa leikkiä laskea, kerralla istaudun selkään." Hän puuttui takaperin istumaan selkään. Hevonen hyvin kovaan läksi pellosta laukkaamaan, häntä kantelemaan metsiä myöten, mäkiä myöten, soita myöten; Tuhkimus itse ei (ole) typerä, lujasti pysyi hännässä. Hevonen rupesi puhumaan ristityn ihmisen kielellä, sanoi: "osasit, Tuhkimus, istua minulla seljässä, vaan elä kauvan pidä minua; saan sinulle kolme varsaa, kaksi saan, mimmoisia maailmassa ei (ole) ollut, kolmannen saan kahden kyssän kanssa (s. o. kaksikyssäisen), arssinaa pitkät korvat. Ne kaksi varsaa saat myödä, kolmatta, sitä kyssäselkäistä, ei pidä myödä mistään rahoista, ei kullasta eikä hopeasta eikä mistään kalliista kivistä."

Tulou durakke koďih, koloťťiu koľttšah, kai kroule ševeľi. Veľľed, iža kirottah händäi: mida muga lujas stutšid? Midä sina nägid siga? Häin sanui: tuli, sanui, kehno, silmäd kui kažil, se zaveďii händäl ńižud ńiittamah; mina sanuin: mina šuuttida en maltta, kieral ištummos sille selgäh. Se mindai kandeľi üön kaiken selgäs, hibjan kai murenzi luihesuoe. — Iža da veľľed suoďih nogramah durakkan paginoid, durakke sihe magatta uinuź, magaź päivän ehtah-suoe da üön.

Tošš päivän nouzi, oťťi burakkon käzivardele, lähťi mettšah, metšas tuľi peldoh. Kattšou: seižuu końušši peldos, hänen hebo siid końuššis, kudamal häin ajoi. Jo on roďinu kolme varzad: kaksi on kuldaižed-harjad, kuldaižed-händäd, kolmaź on kahten gurban-ke, arššinan pitkin korvin-ke. Se hebottšu sanuu: ala minud süötä prostoil kagral, ńi rugehel, süötä minud nižul; ala minud ďuota ďärvivedel, juota minud valgedal medel; ala hätked pida kiińi, piesta väľľale! Durakk rubeź muga i ruodamah: nižul süöttämäh dai medel juottamah, da väľľal piesťi.

Tulee Tuhkimus kotiin, kolkuttaa oven renkaasen (s. o. renkaalla, joka on ovessa liikkuvaisena ripana), oikein katto tärisi. Veljet, isä toruvat häntä: "miksi niin kovaan kolkutat? Mitä sinä näit siellä?" Hän sanoi: "tuli," sanoi, "paholainen, silmät kuin kissalla, se rupesi hännällä nisua niittämään, minä sanoin: "minä leikkiä laskea en osaa, kerralla istaudun sinulle selkään." Se minua kanteli koko yön seljässä, ruumiin kokonaan särki luihin asti." Isä ja veljet rupesivat nauramaan Tuhkimuksen puheita; Tuhkimus siihen maata uinosi, makasi päivän ehtoosen asti ja yön.

Toisna päivänä nousi, otti vasun käsivarrelle, läksi metsään, metsästä tuli peltoon. Katsoo: seisoo talli pellossa, siinä tallissa hänen hevosensa, jolla hän ajoi. Jo on saanut kolme varsaa: kaksi on kultaharjaiset, kultahäntäiset, kolmas on kahden kyssän kanssa, arssinaa pitkien korvien kanssa. Se tamma sanoo: "elä minua syötä halvalla kauralla, eläkä rukiilla, syötä minua nisulla; elä minua juota järvivedellä, juota minua valkealla medellä, elä kauvan pidä kiinni, päästä irti." Tuhkimus rupesi niin tekemäänkin: nisulla syöttämään ja medellä juottamaan, ja irti päästi.

Durakk kävüu joga päiväd koṅušših, heboloil-luo, veľ-ľed katštah, sanutah: ei meiden durakk ilmai kävü peldoh. Mändih dälgeh durakkale i ṅähtah heboloid mugomid, kudamid muoilmal ei ṅähtü. Keskenah pagištah veľľed: vargastamm' müö durakkal hebod, hebod müömme; deṅgoin-ke, tiedad, hüvin elämme, duomme da süömme. Tuldah kodih, santah ižale: meiden durakk mugomad hebod suoi, miittomid muol e' olnud; käske meile vargastada. Iža käski, hüö sobiihoz, silmäd ristitťih, ižal blahosloviihoz i tuľdih peldoh, hebod oteťťih i lähteďih ajamah lidnah heboloil.

Tulou durakk peldoh, kattšou: koṅušši seižuu endiželleh, a kahte hebod ṅi kuss e' olnu, üksi vai gurbahebo arššinan korvin-ke dalgois punozeh durakkan. A voi-voi! durakk sanui, ken minun hebod vargasti, sille sil ilmal läbi sildas vajoda! Se gurbahebo sanui hänele: ala ṅi kenen piel pida, omad veľľed vieďih hebod. — Kuibo müö heid suomme kädeh? — Ťervah müö heid suomme, nouze vai mille selgäh, lujin püzü selgäs. Hebo lähťi hüppümäh hüvin lujas mägid

---

Tuhkimus käypi joka päivä talliin, hevoisten luo, veljet katsovat, sanovat: "ei meidän Tuhkimus suotta käy peltoon." Menivät jälkeen Tuhkimukselle ja näkevät hevosia semmoisia, joita maailmalla ei (ole) nähty. Keskenään puhuvat veljet: "varasta(kaa)mme Tuhkimukselta hevoset, hevoset myö(kää)mme; rahojen kanssa, tiedät, hyvin elämme, juomme ja syömme." Tulevat kotiin, sanovat isälle: "meidän Tuhkimus sellaiset hevoset sai, jommoisia maalla ei (ole) ollut; anna meidän varastaa." Isä antoi luvan, he pukeutuivat, silmänsä ristivät, isällä siunauttivat itsensä ja tulivat peltoon, ottivat hevoset ja läksivät ajamaan kaupunkiin hevosilla.

Tulee Tuhkimus peltoon, katsoo: talli seisoo entisellään, mutta kahta hevoista ei missään ollut, ainoastaan kyssähevonen arssinan (pituisten) korvien kanssa jaloissa pyörii Tuhkimuksen. "Ah, voi-voi!" Tuhkimus sanoi: "ken minun hevoseni varasti, se tältä ilmalta sillan läpi vaipukoon!" Se kyssähevonen sanoi hänelle: "elä ketään arvele(?), omat veljesi veivät hevoset." "Kuinpa me heidät saamme käteen?" "Pian me heidät saamme, nouse vaan minulle selkään, vahvasti pysy seljässä." Hevonen

müö, kaŋgahid, ťeravah tabaź velľed. Velľed sanutah: prosťi meid, müö sinun hebod vargasťimme. Hüö sobittah ühteh dorogah, ajtah lidnah, tuldah hebo-rinkkale. Herrat, kuptšad, muud rahvas nähtah, sanutah gorodnittšinale: mugoižid heboid ńi ken ei nähnüd muoilman piel. Gorodnittžin sanuu: ei pida ni kelle müödä, kuńi mina tsarih en sanu. Gorodnittšin tsarih sanuu: hebod on müödäväd, ilmal ei mugomid ole. Tsari ajav ťeravah hebolois ümbär, rahvas ajetah iereh. Tsari küzüu: kenen hebod? Durakk sanuu: hebod minun, durakkan, da ižande mina. Tsari küzüu: äijig maksetah? Durakk sanuu: kolme-viitte šuopkad hobedad. Tsari ostav, andav kolme-viitte šuopkad hobedad heille. Viedah hebod tsarih, ei voida tsarin końuhad ńi ked valďivoitta heboloid. Suov tsari kuttšumah Iivanad końuhaks, durakkad sida. Durakk andau ďeŋgad velľile, sanuu: ei mille miks ďeŋgad pida, mina ďiän tsarih kazakaks, rubedan ruskedis paidois kävelemmah, kui ruohto-vois kurudelemah.

---

läksi nelistämään sangen kovasti mäkiä myöten, kankaita, pian tapasi veljet. Veljet sanovat: ”anna anteeksi meille, me sinun hevosesi varastimme.” He sopivat yhteen matkaan (oik. tiehen), ajavat kaupunkiin, tulevat hevoistorille. Virkamiehet, kauppiaat, muu kansa näkevät, sanovat kaupungin-päällikölle: ”semmoisia hevosia ei kenkään (ole) nähnyt maailman päällä.” Kaupungin-päällikkö sanoo: ”ei pidä kellenkään myödä, ennenkuin minä keisarilaan ilmoitan (oik. keisariin sanon).” Kaupungin-päällikkö keisarilaan ilmoittaa: ”hevoset on myötävät, maailmassa ei mokomia ole.” Keisari ajaa sukkelaan hevoisten ympäri, rahvas ajetaan pois. Keisari kysyy: ”kenen hevoset?” Tuhkimus sanoo: ”hevoset minun, Tuhkimuksen, ja isäntä minä.” Keisari kysyy: ”paljonko maksavat?” Tuhkimus sanoo: ”kolmeviittä (s. o. viisitoista) lakkia (t. lakillista) hopeaa.” Keisari ostaa, antaa kolmeviittä lakillista hopeaa heille. Vievät hevoset keisarilaan, eivät voi keisarin tallirengit ketkään hallita hevosia. Saapi keisari kutsumaan Iivanata tallirengiksi, Tuhkimusta sitä. Tuhkimus antaa rahat veljillensä, sanoo: ”ei minulle miksikään ole rahaa tarvis, minä jään keisarilaan rengiksi, rupean punaisissa paidoissa kävelemään, kuin rahkavoissa herkkuilemaan (?).”

Mundjärvestä.

1. Mież i ŕebuoi.

Mież ajuoi kalan kera, kalad puoľneľľikko ťauš. Ajuoi, ajuoi, dorogan vieros viruu lumes ŕebuoi. Ŕebuoi heittazennu naŕeko kuoľiakš. Mież oťť sen ŕebuoin, arvadelou, što kuoľii, paŕi puoľneľľikkohižei sen ŕebuoin, ajau dorogad müö. A ŕebuoi oťť kai kalad, ruohii dorogad müö lumele. Itše pageń däľgimai, katuoi puoľneľľikkohižen müöst endižellei. Mieš tuľi kodii, sanuu omale akale: mina oľin, akk, oštšin ülen dieššovad kalad, vie ľoužin dorogal ülen tobjan, kuolnuden ŕebuoin, läkkä kattšomaa. Mändii, tuľdii saraile, avaiťťii puoľneľľikkohiŕe, puoľneľľikkohižes eig' olnu ŕebuoid, ńi kalad.

Ŕebuoi kalad dorogale ku ruohii, itše i pagei; mäńi, keraš kai kalad piťužin dorogad, vici ńed kalad nagriškuoppau. Tuľi šihi hukk, küzüi ŕebuoil: mida šina, kuom, šüöd? Ŕebuoi sanuu: šüön kalad. Hukk müöste küzüu hälläh: kuss suait šina kalad ńed? Ŕebuoi pagiš: oi šina kuom, šina

---

1. Mies ja kettu.

Mies ajoi kalan kanssa, kalaa puolinelikko täysi. Ajaa, ajaa, tien vieressä makaapi lumessa kettu. Kettu (oli) heittäytynyt ilman aikojaan kuolijaksi. Mies otti sen ketun, arvelee, että (se on) kuollut, pani puolinelikkoiseen sen ketun, ajaa tietä myöten. Mutta kettu otti kaikki kalat, heitteli tietä myöten lumelle. Itse pakeni viimeiseksi, kattoi puolinelikkoisen taas entiselleen. Mies tuli kotiin, sanoi akallensa: "minä olin, akka, ostin varsin huokeat kalat, vielä löysin tieltä hyvin ison, kuolleen ketun, lähde katsomaan." Menivät, tulivat ylisille, aukaisivat puolinelikkoisen, puolinelikkoisessa eikä ollut kettua eikä kalaa.

Kettu kalat tielle kun heitteli (t. oli heitellyt), itsekin pakeni; meni, keräsi kaikki kalat pitkin tietä, vei ne kalat nauriskuoppaan. Tuli siihen susi, kysyi ketulta: "mitä sinä, kummi, syöt?" Kettu sanoo: "syön kalaa." Susi taas kysyy häneltä: "mistä sait sinä ne kalat?" Kettu puhui: "oi, sinä kum-

kuom! mina ku oľin küläs, ištezen mina lähtegen rindale, piäštšin händän šinna lähtegei, oṅgitťin kalad; händäh tartui äij kalad, ńiid šüön. Mäne i šina, kuom, küläu, išteze lähtegee rindale, piästä händ lähtegei, pida šiga kodv aigad. Hoťkalad liikutetah händäs, šina händäd ela ota.

Hukk mäńi, muga i ruaduoi, kui ŕebuoi ńevvuoi, ištuihe lähtegee rindale, piäštš händän lähtegei. Pihal on pakaine tobď ülen, hukal külmäš händän lähtegei; jälgimai ei vuoi händäd nostada lähteges-piäi. Akat tuľdii vedele, otetťii hukkad korenduoil lüödä, lüödii händäi ülen äijäl. Hukk akuois kui piaš, händ lähtegei ďiäi, šinna i katkeń. Kuńi akad oľdii vedel, šiń ŕebuoi tuľi akuoiden perťtii; šeguoitettu kürspada puutui stolale; šen taiginan ŕebuoi šüöi, kumaiš padan piähe, ďuoksemah lähťi dorogad müö mettšah. Dogadii dorogal hukan, kudam juoksou händättäh i voṅguu. Ŕebuoi küzüi hälläi: kunna šina, kuom, händän jiäťtid, kui šillai händäd eu lo? Alga ŕebuoid tšakata hukk: šina mille käškid ištezetta lähtegen rindale; mina kui ištuimoi, händän

---

mi, sinä kummi! minä kun olin kylässä, istaudun minä avannon viereen, päästin hännän sinne avantoon, ongitin kalaa; häntään tarttui paljo kalaa, niitä syön. Mene sinäkin, kummi, kylään, istaudu avannon viereen, päästä häntä avantoon, pidä siellä hyvän aikaa. Waikka kalat liikuttavat hännästä, sinä häntää elä ota."

Susi meni, niin tekikin, kuin kettu neuvoi, istuihe avannon viereen, päästi hännän avantoon. Ulkona on sangen kova (oik. suuri) pakkanen, sudelta kylmi hännän avantoon; viimein ei voi häntää nostaa avannosta. Akat tulivat vedelle, ottivat sutta korennoilla lyödä(ksensä), löivät häntä sangen paljon. Kun susi akoista pääsi, häntä avantoon jäi, sinne katkesikin. Sill' aikaa kun akat olivat vedellä, tuli kettu akkojen pirttiin; sekoitettu kyrsäpata sattui pöydälle; sen taikinan kettu söi, kumosi padan päähän, juoksemaan läksi tietä myöten metsään. Huomasi tiellä suden, joka juoksee hännättänsä ja vonkuu. Kettu kysyi häneltä: "minne sinä, kummi, hännän jätit, kun sinulla häntää ei ole?" Alkoipa (oik. ala) kettua torua susi: "sinä minun käskit istautua avannon viereen; kun minä istauduin, hännän avantoon

lähtegei külmäš; šill aiga akad tuľdii vedele, lüöďii mindai korenduoil vähii hoŋgii, odva itše piäžin iäreh. Ŕebuoi sanui hukale: i mindai, katšo kuom, mugaže lüöďii, kui mina tuľin küläu šindai varďuoimah; kai piä, katšo, muretťii millai.

2. Metšanižandan kazakk.

Oľi metšanižandal kazakk. Kazakale sanuu hän: on millai paľľ vaškiŋe, kakštoštkümen puudad; voidgi lükäitä pilveh-suai paľľan? Kazakk sanuu: oppi šina ende. Metšanižand i lükäiš paľľan: odva ŋägüü. Kazakk otť paľľanvarden kädeh, sanuu: i mina lükäidän, pilvei tarttuu. Ižand paľľan otť kädes iäreh: ela lükäidä minun paľľat pilvee; on millai kološid, voidgi šina ŋiis kävelta? Kazakk sanuu: mina ŋiid ŋi ďalgah en pane, kebďedad tuldah mille, briŋgaidan iäreh; millai on vie paremmbat kološit. Paŋi jalgan venehee, toižen toižeh, lähťi hiihtamah. Ižand duumaittš: michei puutuin; läkkä mettšau! kazakale sanuu ižand. Sorď däredan hoŋgan, sanuu: ota ladvtšuras, mina otan tüvitšuras. Kazakk

---

kylmi; sill' aikaa akat tulivat vedelle, löivät minua korennoilla vähiin henkiin, tuskin itse pääsin pois." Kettu sanoi sudelle: "minuakin, katso kummi, samate löivät, kun minä tulin kylään sinua vartioitsemaan, koko pään, katso, särkivät minulta."

2. Metsänisännän renki.

Oli metsänisännällä renki. Rengille sanoo hän: "on minulla vaskinen palja, kaksitoista puutaa (painava); voitko heittää pilveen asti paljan? Renki sanoo: "koettele sinä ensin." Metsänisäntä heittikin paljan: tuskin näkyy. Renki otti paljanvarren käteen, sanoo: "minäkin heitän, pilveen tarttuu." Isäntä paljan otti kädestä pois: "elä viskaa minun paljaani pilveen; on minulla kalossit, voitko sinä niissä kävellä?" Renki sanoo: "minä niitä en jalkaankaan pane, keveät tulevat minulle, potkaisen pois; minulla on vielä paremmat kalossit." Pani jalan venecsen, toisen toiseen, läksi hiihtämään. Isäntä arveli: "mieheen puutuin!" "Tule metsään!" rengille sanoo isäntä. Kaatoi paksun kelon, sanoo: "ota latvapuolesta, minä otan tyvipuolesta." Renki sa-

sanuu iżandale: mina kandan i ťüvitšuran, šina mäne ladvtšurah. Iżand oťť ladvtšuran, puud vedamah suai; smieťťiu, što kazakk kandau, a kazakk ištuu ďuurel da pajattau. Iżant tuľi koďih, sanuu omal' akale: kazakkah puutuimme! ťüvitšuran kandau i pajattau, mina kandan ladvtšuras i higes mädžižen. Akk sanuu mužikale: pidau händäi tappada. A netše kazakk kundelou uksen taga. Kazakk magaš korďas, paňi korďah tšurkkan puižen da šen katuoi, itše mäňi oľgih, peiťťiihe. Iżand üöl lähťi tappamah, kattšou korďah — ka kazakal sobal katett' oľi tšurkk — smieťťiu, što kazakk i magadau. Oťť, alga tšurkkat paľľal pergada. Tuľi, sanui akale: tapuoin kazakan, piäžimme šiid.

Huonduksel kazakk tulou perťťih, hämästüťťih hüö i duumaiťťih: et piäze täss kazakas! Toižeh üöhe suai, akk sanuu, kui tahto pidau hiätä; keradamme kai ruhkod iäreh i polttamme koďin, kazakk palau šinna i müö piäzemme. — A kazakk ehtaižil müöste kundelou uksen taga; külüu mäňi üökš, kui kuuľi netšen paginan. — Hüö oteťťih, keraťťih kai

---

noo isännälle: "kannan minä tyvipuolenkin, sinä mene latvapuolen." Isäntä otti latvapuolen, puuta vetämään rupesi; miettii, että renki kantaa, mutta renki istuu juurella ja laulaa. Isäntä tuli kotiin, sanoo akallensa: "renkiin puutuimme! tyvipuolen kantaa ja laulaa, minä kannan latvapuolesta ja hiessä ähkään [3])." Akka sanoo miehelle: "pitää hänet tappaa." Mutta tämä renki kuuntelee oven takana. Renki makasi ajoreessä, pani rekeen puisen pölkyn ja sen peitti, itse meni olkiin, kätkeytyi. Isäntä yöllä läksi tappamaan, katsoo korjaan — rengillä, näet, oli vaatteella peitetty pölkky — luulee, että renki makaapikin (siinä). Otti, ala pölkkyä paljalla perkaa. Tuli, sanoi akalle: "tapoin rengin, pääsimme siitä."

Huomeneksella renki tulee pirttiin, he hämmästyivät ja arvelivat: "et pääse tästä rengistä!" "Toiseen yöhön asti," akka sanoo, "kuinka tahansa pitää (hänet) häätää; kerä(tkä)ämme kaikki kalut pois ja polt(taka)amme koti, renki palaa sinne ja me pääsemme." Mutta renki iltasella taas kuuntelee oven takana; saunaan meni yöksi, kun kuuli tämän puheen. He ottivat, keräsivät kaikki kapineet saloon(?), kodin sytyttivät, itse läksivät noin

ruhkot šalguh, kodi viriteťťih, itše lähťťii šülüt sada kodispiäi i katšotah, kui kodi palau, sanotah: piäžimme ńügü kazakas. Kazakk hüpńii külüs-piäi, riŋguu: ette ńi piästü kazakas! Ižand akale sanuu: juokse ťerambi! Hüö ďuoste, kazakk dälgei i riŋguu: mina ťeid tapan.

Kazakk metšan otettu oľi, da kodii piäš piäľittši vuodes; a hälläi väged ei olnu, hän sanuoil vägőü oľi. — Šiid loppižou.

Sununsuusta.

1. Papp da Ruottš.

Papp tüönž koššimah kazakan da Ruotšin, päivńikän. Mändii koššimaa, magatta vierďii; zauhtrokkaa suai magaťťii. Ruottš kazakale käšk zauhtrokan keiťťädä, zauhtrokoiťťih; Ruottš sanuu: ńügü vieremm' oddoľale. Kazakk nuoŕ oľ ülen; ruatta piďäiš, a varaidau Ruottšid, ei tapaiš; Ruotšile ei ruohťi sanuda, što läkkä koššimah. Oddoľńiťťih; Ruottš nouž, sanuu: ga ńügü keiťä muŕgin, kazakk! muŕginaa suai ei kuiťe zavodida koššida. — I muŕginoiťťii; Ruottš sanuu:

---

sata syltä kodista ja katsovat, kuin koti palaa, sanovat: "päästimme nyt rengistä." Renki hyppäsi saunasta, huutaa: "ette pääsneetkään rengistä!" Isäntä akalle sanoo: "juokse sukkelammin!" He juosten, renki jäljestä ja huutaa: "minä teidät tapan."

Renki oli metsän ottama, ja kotiin pääsi (yhden) vuoden perästä; vaan hänellä voimaa ei ollut, hän sanoilla väkevä oli. — Siinä loppuu.

1. Pappi ja Suomalainen.

Pappi lähetti niittämään rengin ja Suomalaisen, päiväläisen. Menivät niittämään, maata panivat; aamiaiseen asti makasivat. Suomalainen rengin käski aamiaisen keittää, aamiaisen söivät; Suomalainen sanoo: "nyt paneu(tukaa)mme levolle." Renki oli aivan nuori; työtä tehdä pitäisi, mutta pelkääpi Suomalaista, että tappaisi; Suomalaiselle ei rohkea sanoa, että tule niittämään. Lepäsivät; Suomalainen nousi, sanoo: "no nyt keitä murkina, renki! murkinaan asti (t. ennen murkinaa) ei mitenkään (käy)

ńügüde vieremme päivkeskele. — Päivkeskel noštšii; ńügü, sanuu, päiv on laskemal, ga lähtemm' kodii, ei min piale koššida zavodida ńügü. Kodii tuľdii i ildašteťtii.

I tošš päivän mändii koššimaa, mugaže luaďiťtii, kuiťe ežmäšš päivän; muga i kolmanden päivän. Tuľdii kodii kolmanden päivän, papp küzüü: ďogo lopiitte nurmen? Do, sanuu, lopiimme, sanuu. Roštšotan anduoi papp, mi oli riäďittü, i šüöťť, ďuoťť; Ruottš küzüi papaďal vuoid da razvad vähäižen, a papaď sanuu: mäne iareh, ďuotettu i šüötettü i roštšott piďettü. Ruottš sanuu: žiäľ on šillei vähäšt vuoid da razvad, anda hein šinun ťal üöl tagaze nouzou!

Papp ľäkš šińńe kattšomah: nuŕm endižellai. Tuľ kodii, davai papaďad lüödä: žiäľivöittšid vähäšt vuoid da razvad, ńügüdeľin kai propadii šińńe, nuŕm tagaze nouž.

2. Foma da Ańńi.

Oľi edel Foma da Ańńi. Ańńi lähtöu goštšii, Foman

---

aloittaa niitää." Murkinoitsivatkin; Suomalainen sanoo: "nyt ruvetkaamme päivällislevolle." — Päivällislevolta nousivat; "nyt," sanoo, "päivä on laskemaisillansa, niin lähtekäämme kotiin, ei maksa vaivaa (oikeastaan: ei ole, minkä päälle) niittää aloittaa nyt." Kotiin tulivat ja illaistivat.

Myöskin toisna päivänä menivät niittämään, samate tekivät, kuin ensimmäisnä päivänä; samoin kolmantenakin päivänä. Tulivat kotiin kolmantena päivänä, pappi kysyy: "joko lopetitte nurmen?" "Jo lopetimme," sanoo. Pappi antoi suorituksen (s. o. maksoi palkan), millä oli sovittu, ja syötti, juotti; Suomalainen pyysi papinruovalta voita ja rasvaa vähäisen, mutta papinrouva sanoo: "mene pois, juotettu (on) ja syötetty ja luvunteko pidetty. Suomalainen sanoo: "sääli on sinun vähäisen voita ja rasvaa, nouskoon heinäsi tänä yönä takaisin!"

Pappi läksi sinne katsomaan: niitty (on) entisellään. Tuli kotiin, ala rouvaansa lyödä: "säälit vähäisen voita ja rasvaa, nyt kaikki pilalle meni sinne, niitty takaisin nousi."

2. Tuomas ja Anni.

Oli ennen Tuomas ja Anni. Anni lähtee vieraihin, Tuo-

ďiättäu kodii; käšköu jauhod jauhoda, tipuškan šüöttädii, buukan buuttšida, kandateksed kolaidoittada. Ken lienou tuli pert'tii, sanuu: oi Foma, Foma! buukk mänöu muaha. Foma hüpńii pert'tis-piäi, kandateksed kuaduoi, ďauhod muaha pańi, tipuškan tapuoi. Tuli pert'tii, duumaittšou: kunna millei mända? Lähten tervbuttšii, tulou Ańńi tervad ottamaa dai ľoudäu minun; lähten kanankodaa, tulou kanad ottamaa dai ľoudäu minun; lähten ruumenbuttšii, tulou ruumend ottamaa dai ľoudäu; lähten trubaa. Ańńi tulou goštšiden kerä, goštšad pańi šüömää, a Foma trubas gomahtihe, laŋgeń. Ah, Foma, zloďei! šina i oled; mäne, tuo karžinas vuassad. — Hän mäńi, tulkkan lükäiš karžinan lat't'ale; kuńi tulkkad etšii, šińi vuasad muaha mänďii.

3. Koir.

Koir piďäu suupalaižen ľihad, kudaman hän vargaštš keit't'äjäl, i hüpńii jogee, kui ei suabutettaiž. Uivades kattšou vedee, näġöu itšen i lihan. Teravai himo hällei lähtöu

---

maan jättää kotiin; käskee jauhoa jauhaa, tipukan (= kanasen) syöttää, poukun pestä, kermat kirnuta. Joku tuli tupaan, sanoo: "oi, Tuomas, Tuomas! poukku menee maahan." Tuomas hyppäsi tuvasta, kermat kaatoi, jauhot maahan pani, kanasen tappoi. Tuli tupaan, arvelee: minne minun mennä? (Jos) lähden tervatynnyriin, tulee Anni tervaa ottamaan ja löytää minut; (jos) lähden kanahäkkiin, tulee kanaa ottamaan ja löytää minut; (jos) lähden ruumentynnyriin, tulee ruumenta ottamaan ja löytää; lähden (uunin)torveen. Anni tulee vierasten kanssa, vieraat pani syömään, mutta Tuomas torvesta lankesi, romahti. Ah, Tuomas, pahantekijä! sinä oletkin; mene, tuo karsinasta vaassaa (= hapanta kaljaa). Hän meni, tapin pudotti karsinan lattialle; kun tappia etsi, sill' aikaa vaassaat maahan menivät.

3. Koira.

Koira pitää suupalasen lihaa, jonka hän varasti keittäjältä, ja hyppäsi jokeen, jott' ei saavutettaisi. Uidessa(nsa) katsoo veteen, näkee itsensä ja lihan. Pian himo hänelle lähtee, ottaa

ottada i ńetše. Faťťida tahteľ itšellei hambahil i sen suupalan, molembad kadoťť. — Skuupp ńi konz eu le külläińe i mugomal maňeral puoksuu kadottelou i sen, mi hällei on.

4. Lambas i piätšüöi.

Piätšüöi lebälzüi lambahan pial, štobi ńühťäittä hälläi vähäińe villad itšellei pezäkši. Šiändükšis lambas rubež hüpńimää šińńä i ťännä. Kui šina ühtele millei oled muga skuupp? piätšüöi sanui; paimeńele käsked ottada loppuu suai kai villad, a millei ed anda piend klakušt; mikši muga ruadad? — Ńetšen ruadan šikši, sanui lambas: ed maltta šina minun villad ottada muga kebjedäli, kui paimeń.

---

tämäkin. Temmata tahtoi itsellensä hampailla senkin suupalan, molemmat kadotti. — Ahnas ei koskaan ole tyytyväinen ja mokomalla tavalla usein kadottelee senkin, joka hänellä on.

4. Lammas ja pääskynen.

Pääskynen lepäytyi lampaan päällä, että nyhtää häneltä vähäisen villaa itsellensä pesäksi. Vihoissansa (oik. syännyksissä) lammas rupesi hyppimään sinne ja tänne.” ”Kuin sinä ainoalle minulle olet niin saita?” pääskynen sanoi, ”paimenen annat ottaa loppuun asti kaikki villat, mutta minulle et anna pientä töppyä.” ”Tämän teen siksi,” sanoi lammas: ”et osaa sinä minun villaani ottaa niin kepeästi, kuin paimen.”

Muistutuksia. [1]) Vert. stuanu (Ven. **станъ**) ja sauna; Ruots. staf ja sauva; Aunuks. starina (Ven. **старина** vanha aika, muinaisuus) satu ja Karj. soarna (id.), Suom. tarina; Ruots. stor ja suuri. [2]) Vert. Aunuks. perťťi pirtti, Karj. tširkku(ńe) sirkku, härkä, porsas, morsian niiden *r*:ttömiin, hyväileväisiin deminutivimuotoihin: Aun. peťoi, tšiudžoi, Karj. häkköńe, Aun. häkki, pottši, mutš(u)oi. [3]) Vert. Kertomus Suojärven pitäjäästä, 260 siv. 1 r. sanaa mädžői ja ks. sen selitystä.